

I/ Jože Plečnik in Praga

Jože Plečnik – curriculum vitae

23. januarja 1872 rojen v Ljubljani
v očetovi delavnici se izučil za mizarja
1888–1892 študij na obrtni šoli v Gradcu in praksa v ateljeju prof. Leopolda Theyerja
1892–1894 praksa v podjetju J. W. Müller na Dunaju
1894–1895 delo v zasebnem ateljeju prof. Otta Wagnerja na Dunaju
1895–1898 študij arhitekture pri prof. Ottu Wagnerju na Akademiji likovnih umetnosti na Dunaju
1898 za diplomski projekt prejme rimsko nagrado – potuje v Italijo in Francijo
1900 ponovno dela v ateljeju prof. Otta Wagnerja
1901–1911 lastni arhitekturni atelje na Dunaju
1911–1921 profesor na Umetnoobrtni šoli v Pragi
1921–1935 arhitekt Praškega gradu
1921–1956 profesor arhitekture na Univerzi v Ljubljani
1952 častni doktorat Univerze v Ljubljani in Tehniške visoke šole na Dunaju
7. januarja 1957 umre na svojem domu v Ljubljani
1967 razstava na Dunaju z reprizo v Pragi poleti 1968
1986 razstava v Centru Georges Pompidou v Parizu
1995 razstava na Praškem gradu

»Če hočem delati dobro arhitekturo, moram biti dober človek.«

Ljubljana 1926

Praga 1916

Razstava Jože Plečnik in Praga je nastala na pobudo Uprave Praškega gradu

Zahvala:

Tomáš G. Masaryk, Alice Masaryková, Alexander Titl, Josef Štěpánek, Otto Rothmayer, Karel Štipl, Karel Řepa, Jindřich Merganc, Zdena Průchová, Petr Vaďůra, Jindřich Vybíral, Tomáš Valena, Irena Murray-Žantovská, Zdeněk Lukeš, Petr Krajčí, Matko Prelovšek, France Stele, Kosta Strajnič, Lojže Gostiša, Karl Matkovič, Edvard Ravnikar, Marjan Ocvirk, Stane Bernik, Nace Šumi, Damjan Prelovšek, Marjan Mušič, Peter Krečič, Andrej Hrausky, Janez Koželj, Aleš Vodopivec, Boris Podrecca, Marta Cervello, Zdeněk Lukeš, Jan Sapák, Damjan Gale, Pavel Štecha, Francois Burkhardt, Friedrich Achleitner, Friedrich Kurrent, Klaus Schuster, Adolph Stiller, Norbert Schmidt, Anton Schweighofer, Jiří Podrazil, Ian Bentley, Jiří Horský, František Škarda

Organizatorji: **Uprava Praškega gradu in Kabinet predsednika republike**
Sodelovanje: **Czech Architecture Week, FOIBOS BOOKS in Kotěrovo centrum architektury**

Scenarij razstave in besedila: **Vladimír Šlapeta**
Sodobne fotografije: **Jiří Podrazil** (*Jože Plečnik – průvodce po stavbách v České republice*), **Vladimír Šlapeta**
Arhivsko gradivo in starejše fotografije: Arhiv Praškega gradu, *Jože Plečnik – průvodce po stavbách v České republice*
Urejanje in korekture besedil: **Kristýna Jiráková, Eva Břicháčková**
Prevod: **Tatjana Jamnik**
Strokovni pregled prevoda: **Damjan Prelovšek**
Oblikovanje in oprema: **Ondřej Grygar**

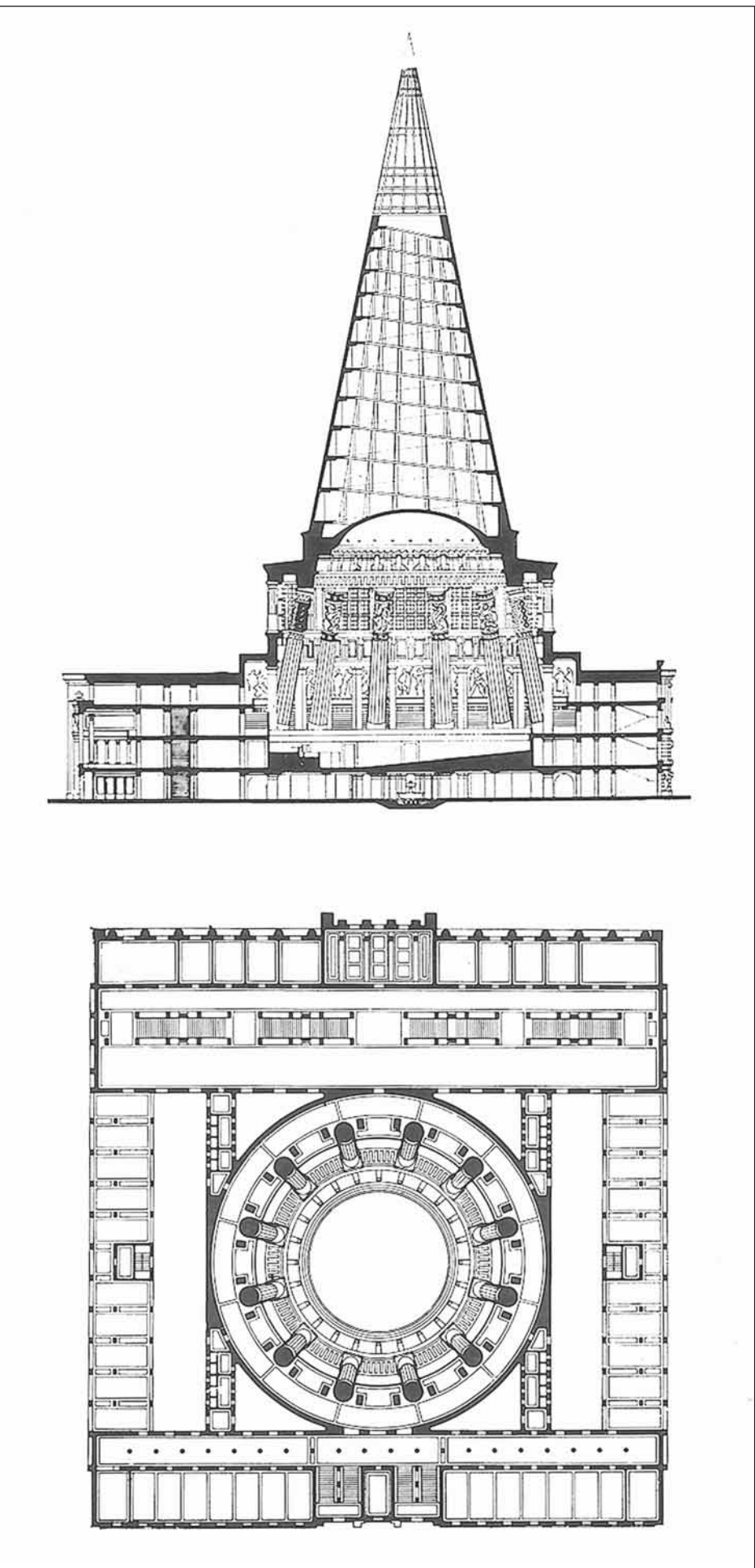
Vabilo na razstavo Jožeta Plečnika v Centru Georges Pompidou v Parizu leta 1986

Naslovnica kataloga Plečnikove razstave v Münchnu (1987)

Parlament Ljubljana (1947)

II/ Jože Plečnik in Jan Kotěra

V Wagnerjevi šoli se je Jože Plečnik spoprijateljil s češkim sošolcem Janom Kotěro (1871–1923). Ta je že na prelomu stoletja objavljaj Plečnikova dela v praški umetnostni reviji *Volné směry*, prijatelja pa sta se tudi obiskovala. Na začetku leta 1911 je Kotěra Plečniku preskrbel mesto profesorja na Umetnoobrtni šoli v Pragi, kjer je nato poučeval deset let. Plečnik je živel v Hradešinski ulici v praškem predmestju Vinohrady, v hiši Kotěrove matere, ki se je nahajala v sosesčini Kotěrove lastne hiše in ateljeja. Tesno, srčno razmerje med arhitektoma je trajalo vse do Kotěrove prezgodnje smrti 18. aprila 1923.

»Sprva med svojimi tovariši, ki so se zbrali okoli mojstra Wagnerja, ni bil najbolj priljubljen. Preveč je izstopal po svoji zaprti, razmišljajoči pojavi, medtem ko so vsi drugi navdušeno korakali po poti, ki jo je jasno zahteval moister; ni vzklikal od veselja z drugimi, ko se je začel pojavljati modernizem – pa vendar je bil sam eden izmed pionirjev in vzor marsikateremu med njimi ... Želim si ... da bi njegov izjemni dar naletel na karseda naklonjena tla in razmere, da bi se mogel izraziti v vsej veličastni moči svoje umetnosti.«

Jan Kotěra, 1902

»Res je, da naju nekaj boljšega še vedno družijo: Tvoje veliko in zlato srce in moja hvaležnost.«

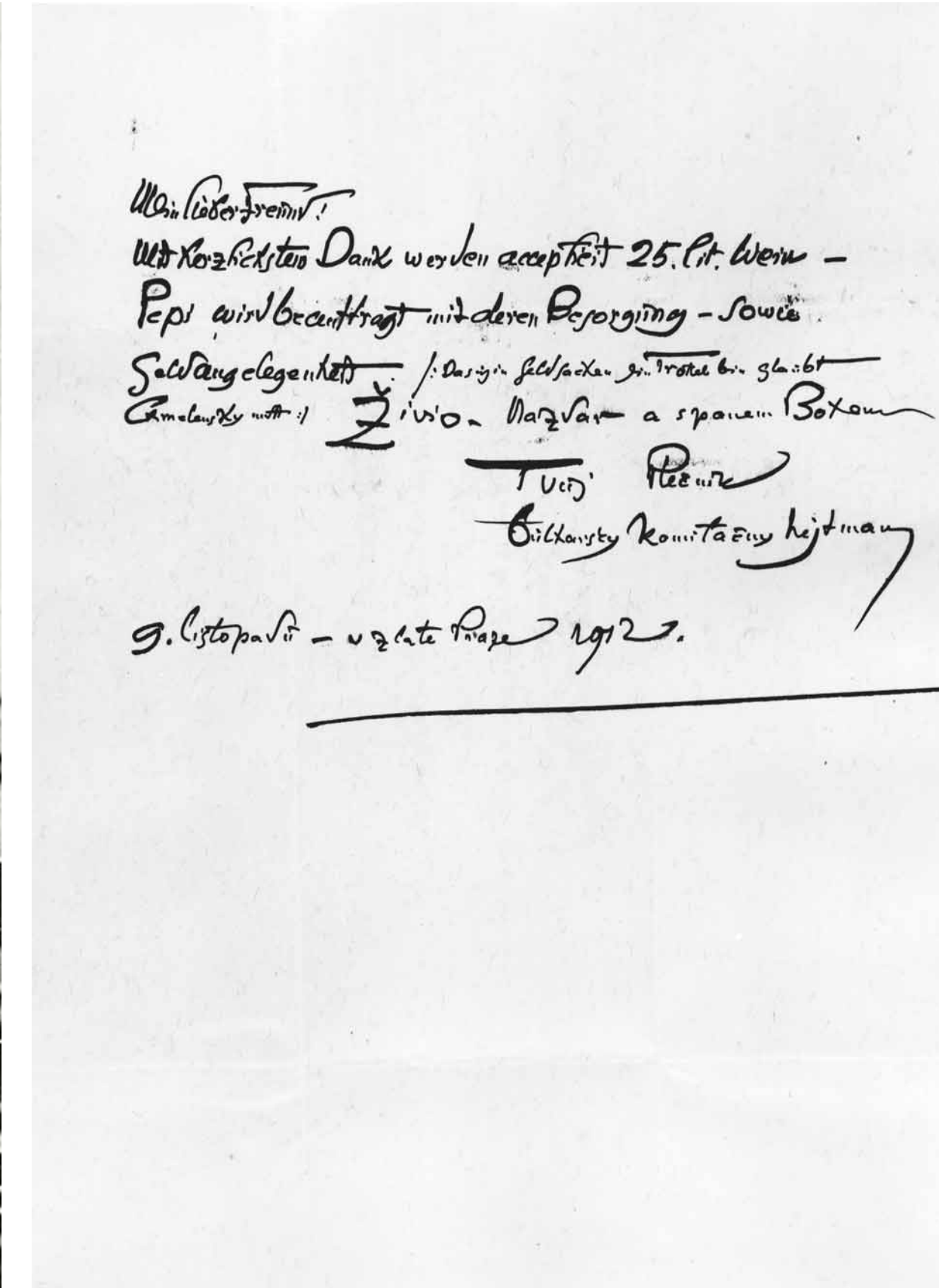
Plečnik Kotěři, 1921

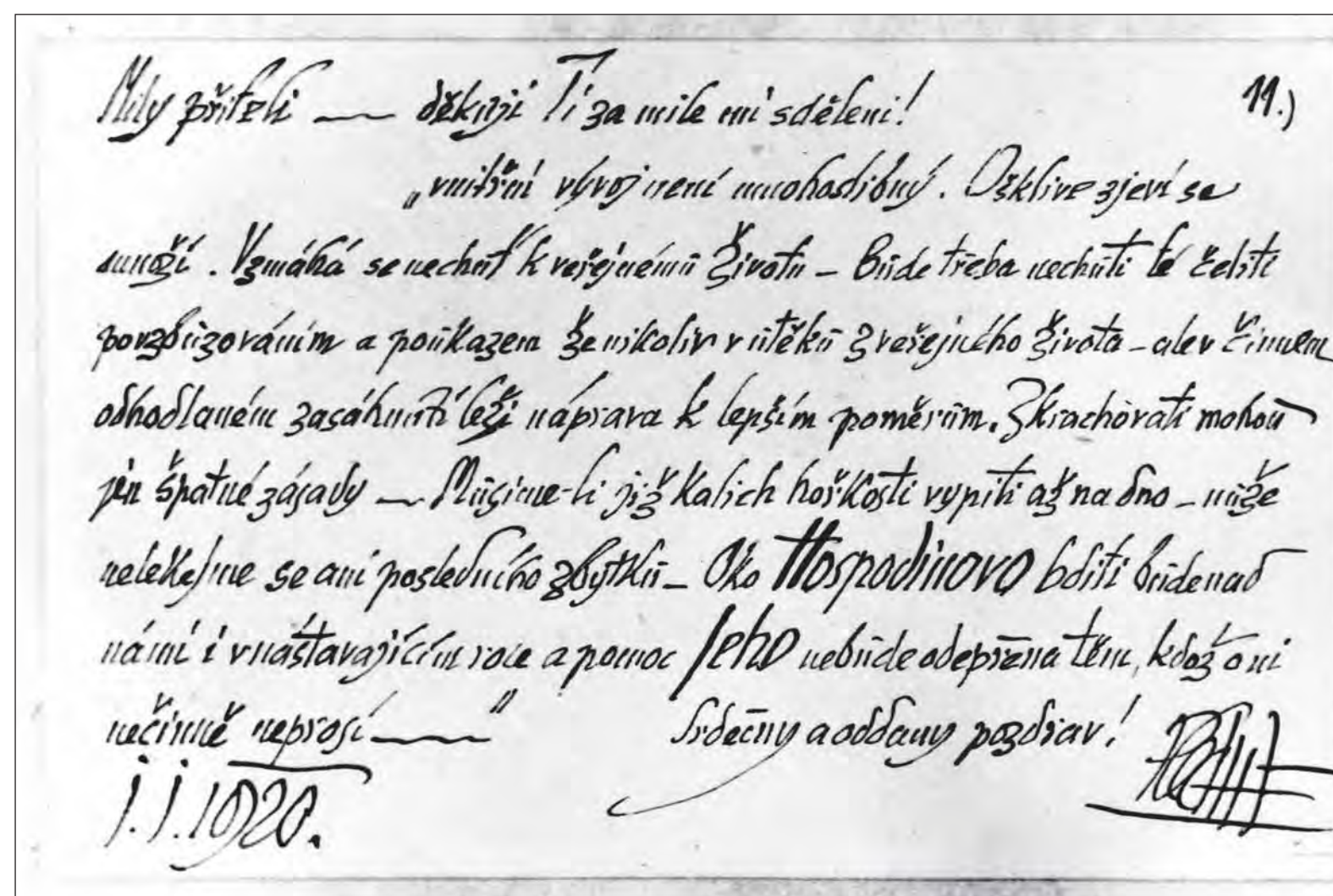
Jože Plečnik (1912)

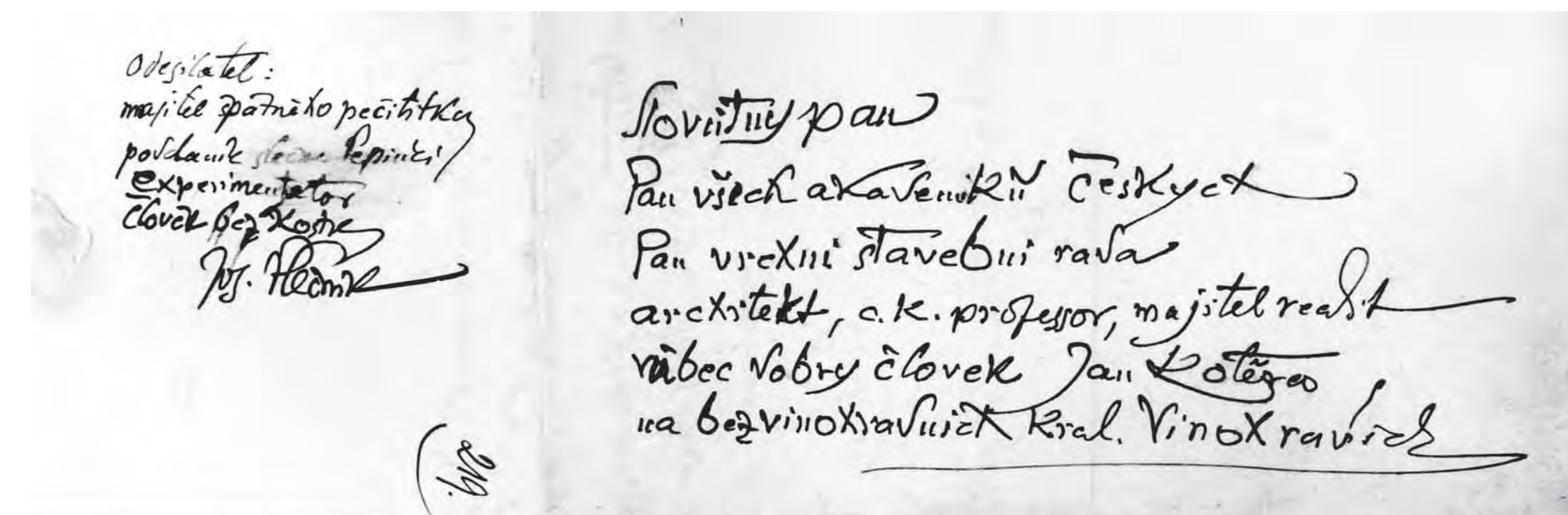
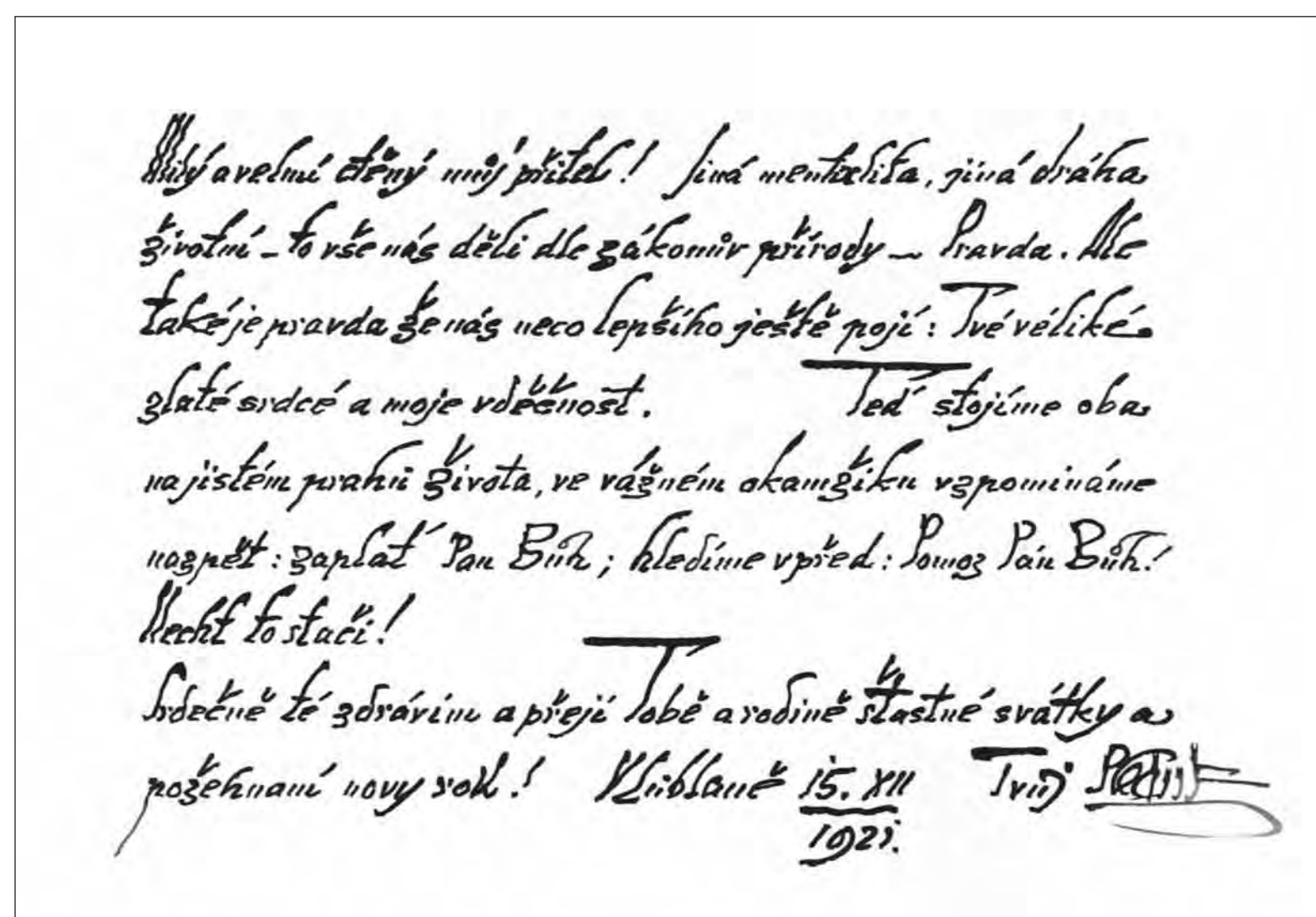
Jan Kotěra (1898)

Pismo iz leta 1912

Pismo iz leta 1921

Jože Plečnik na Dunaju

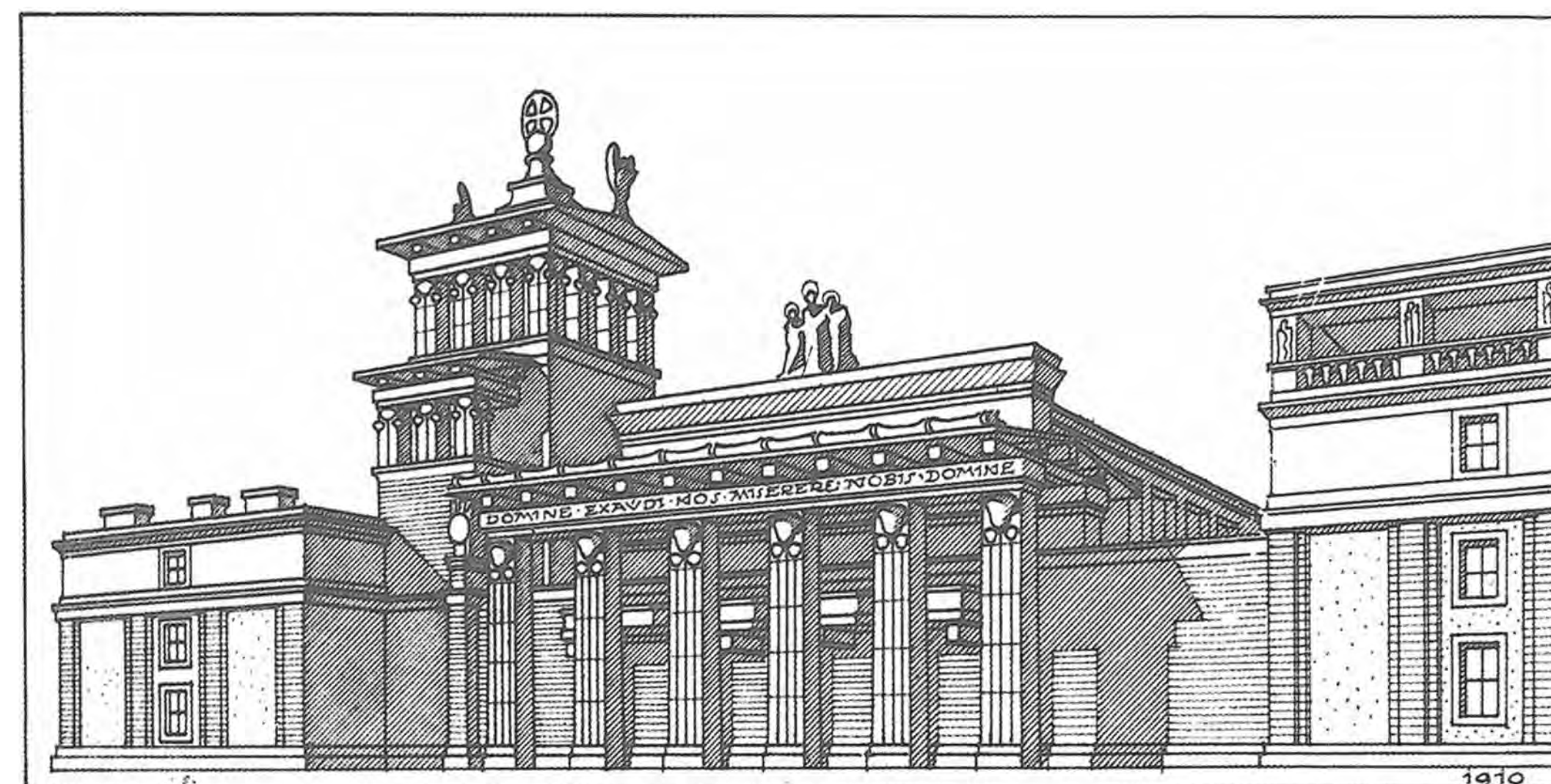
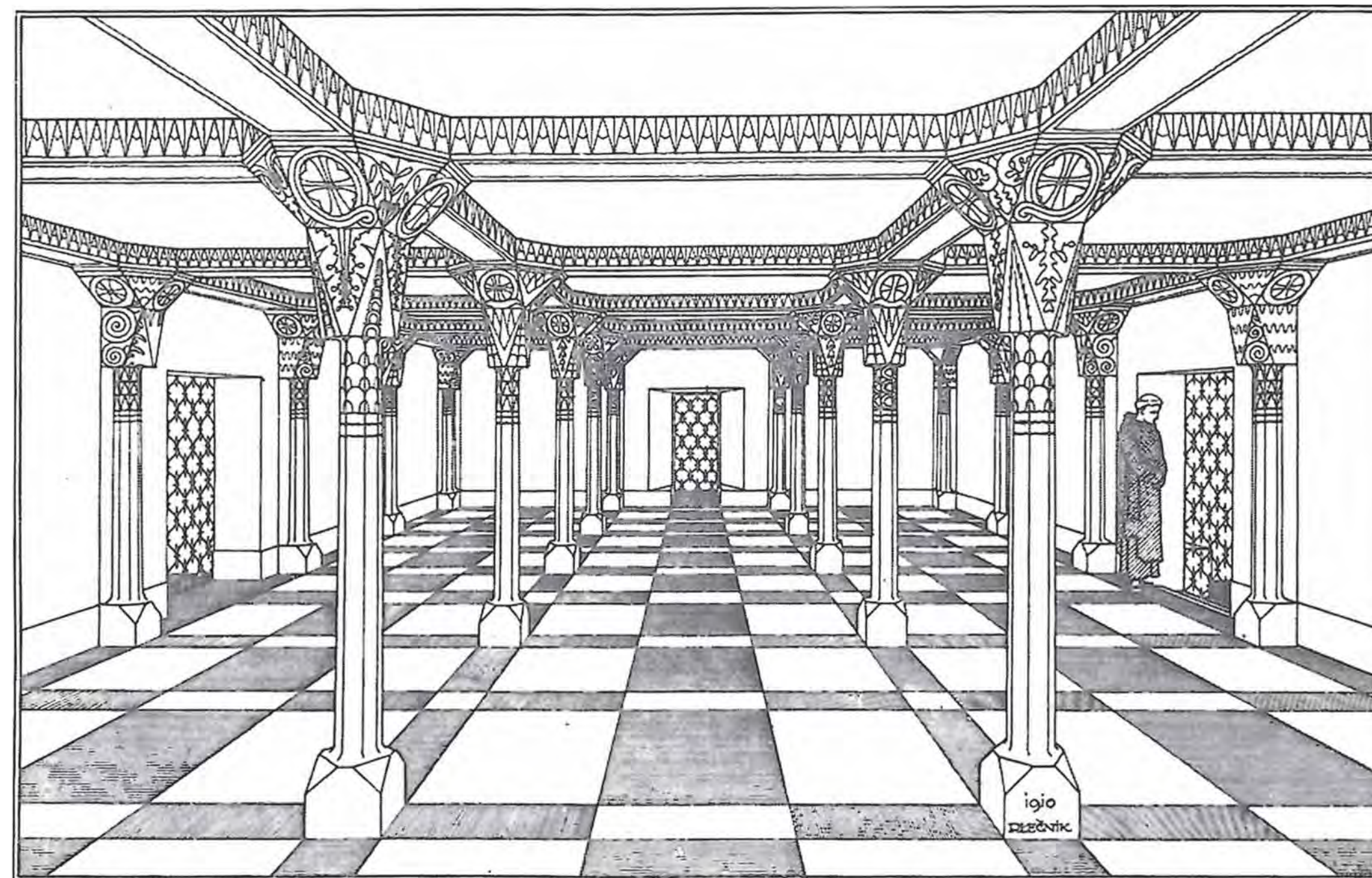
Po krajšem sodelovanju v ateljeju svojega učitelja Otta Wagnerja, kjer je pomagal dokončati načrte za dunajsko mestno železnico, je Plečnik projektiral predvsem hiši za gradbenika Karla Langerja v Hietzingu in Wienzeileju. Nato je postal član dunajske Secesije. Prvo obdobje njegovega samostojnega ustvarjanja je doseglo vrhunec z gradnjo Zacherlove hiše, pri kateri je granitni fasadni plašč, opremljen z dovršenim okrasjem, zaključil z monumentalnim venčnim zidcem in vogalnim tamburom. Ob koncu svojega dunajskega obdobja se je Plečnik približeval klasičnemu redu, kar je pokazal pri gradnji cerkve sv. Duha. Eksperimentiral pa je tudi v smeri kubistične morfologije – npr. pri zasnovi Stollwerckove tovarne – in s tem navdihnil Pavla Janáka in Josefa Gočárja, da sta iznašla češki kubizem.

»Skice za Stollwerckovo tovarno so skorajda znanilke našega kubizma.«

Oldřich Starý, 1942

»Pri Plečnikovih delih je bilo že čutiti duha antike, ki ga je dojel na popotovanjih po južni Evropi. Iz duha antike izvirajo s poznejšim razvojem pridobljene statičnost, monolitnost in monokromatičnost Plečnikovih del.«

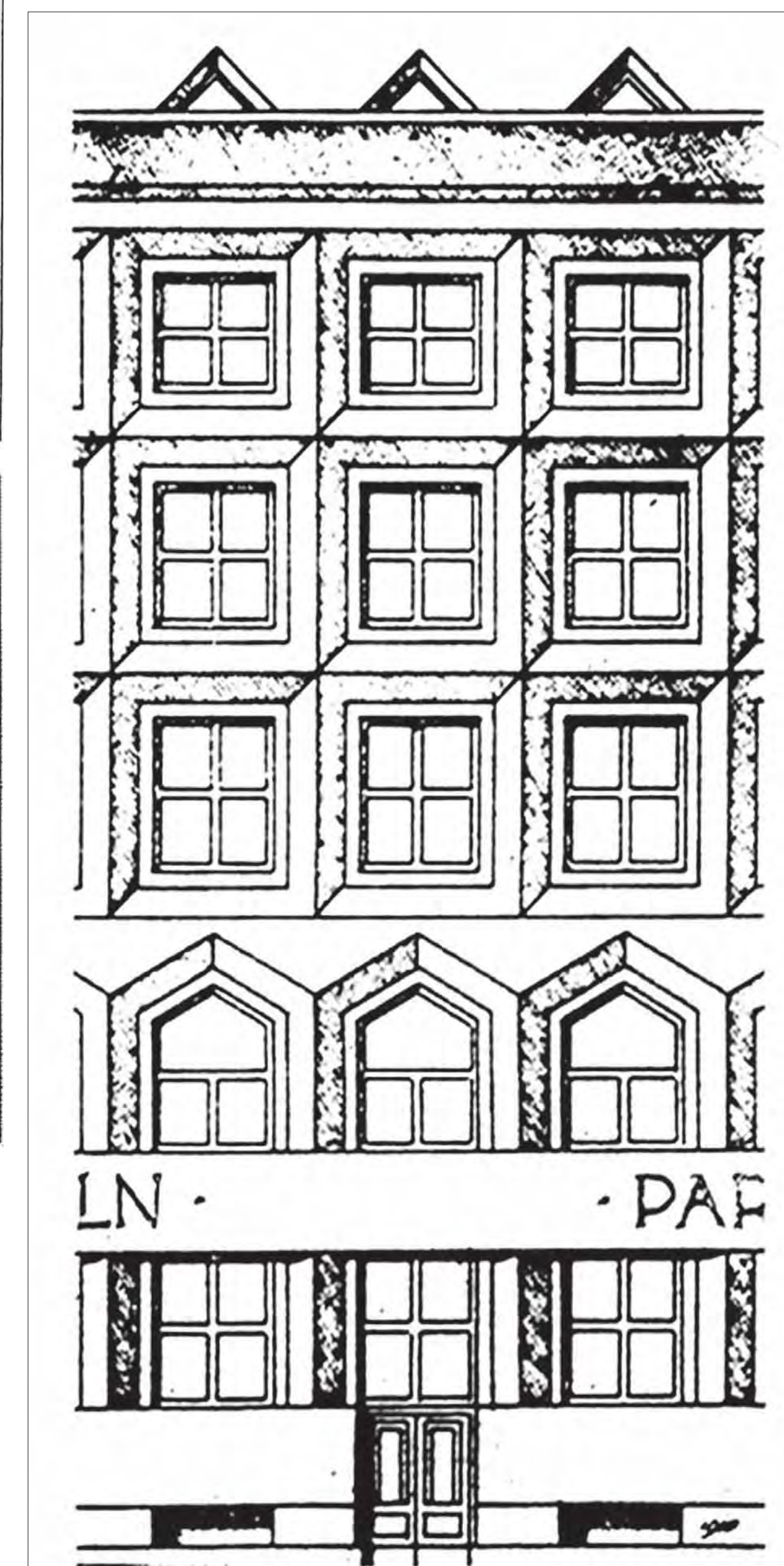
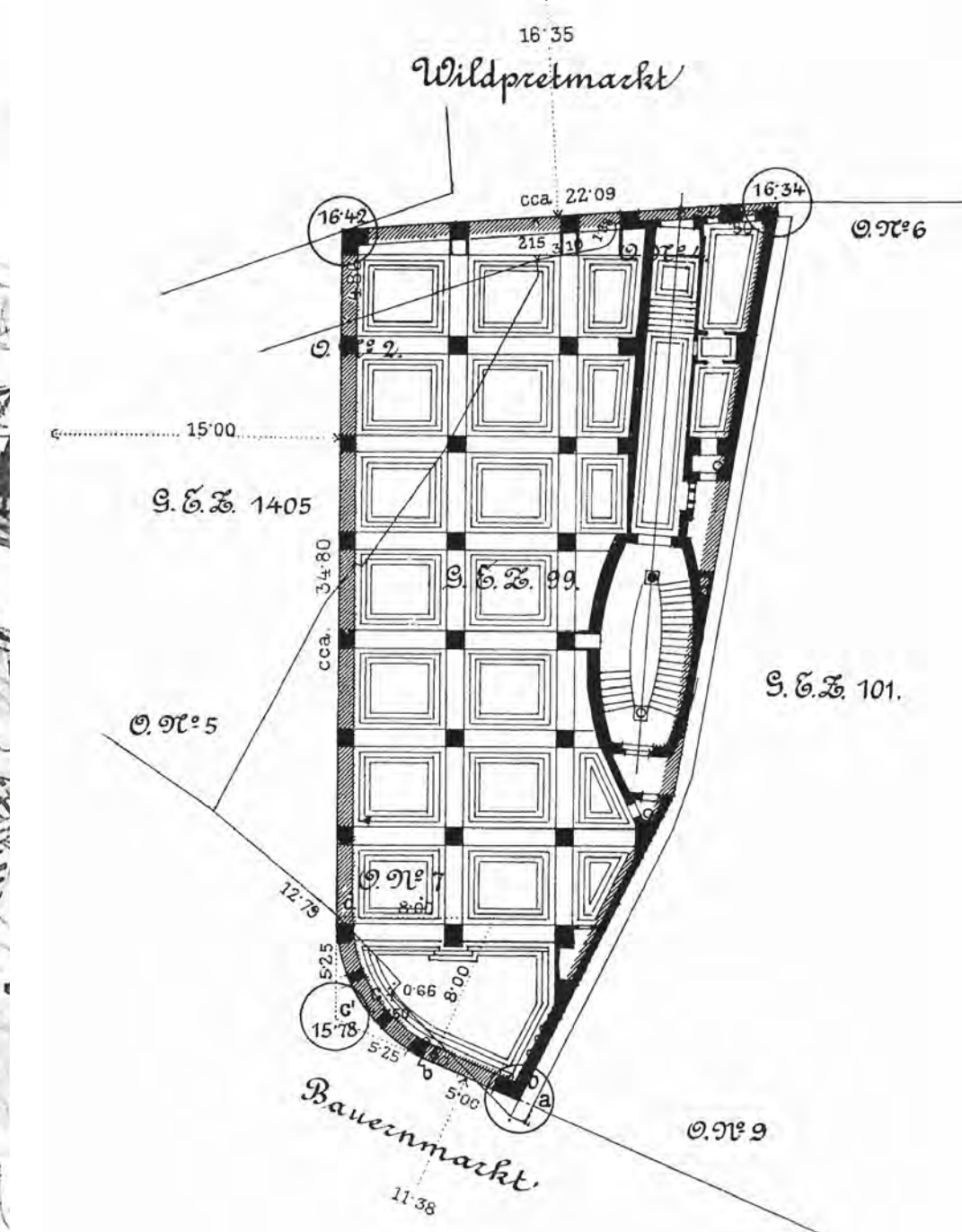
Josef Štěpánek, 1957

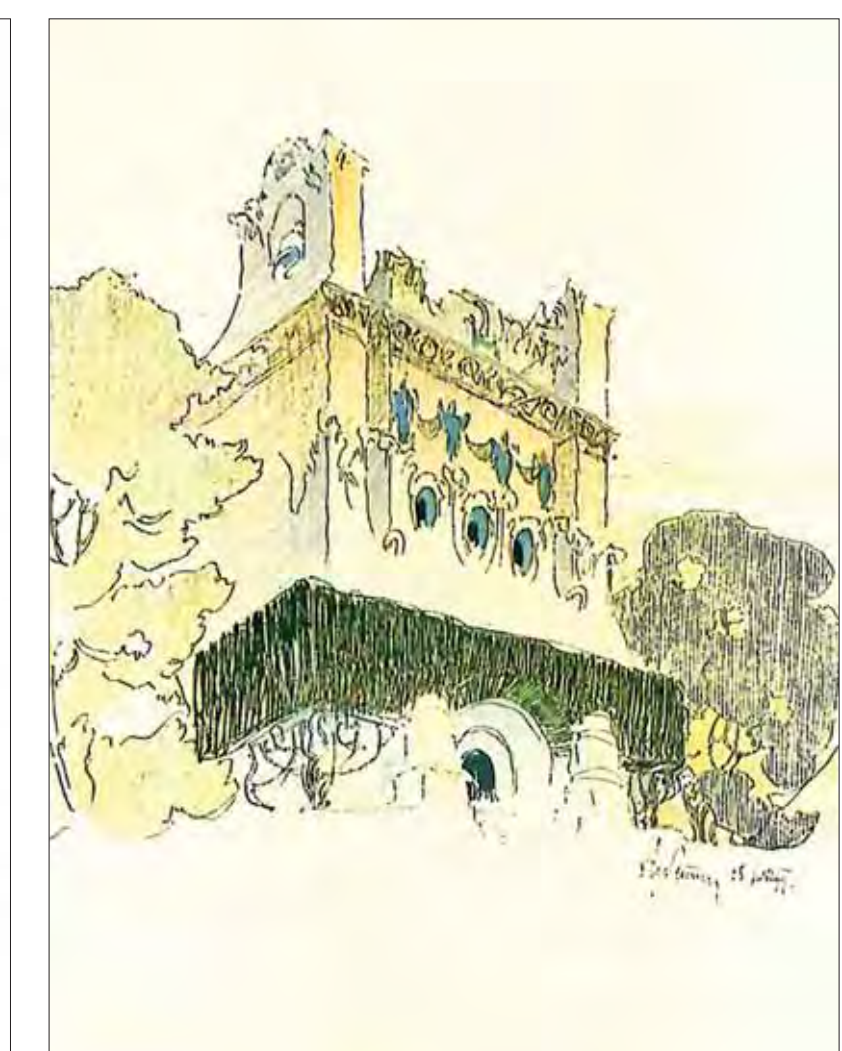
Cerkev sv. Duha (1910–1911)

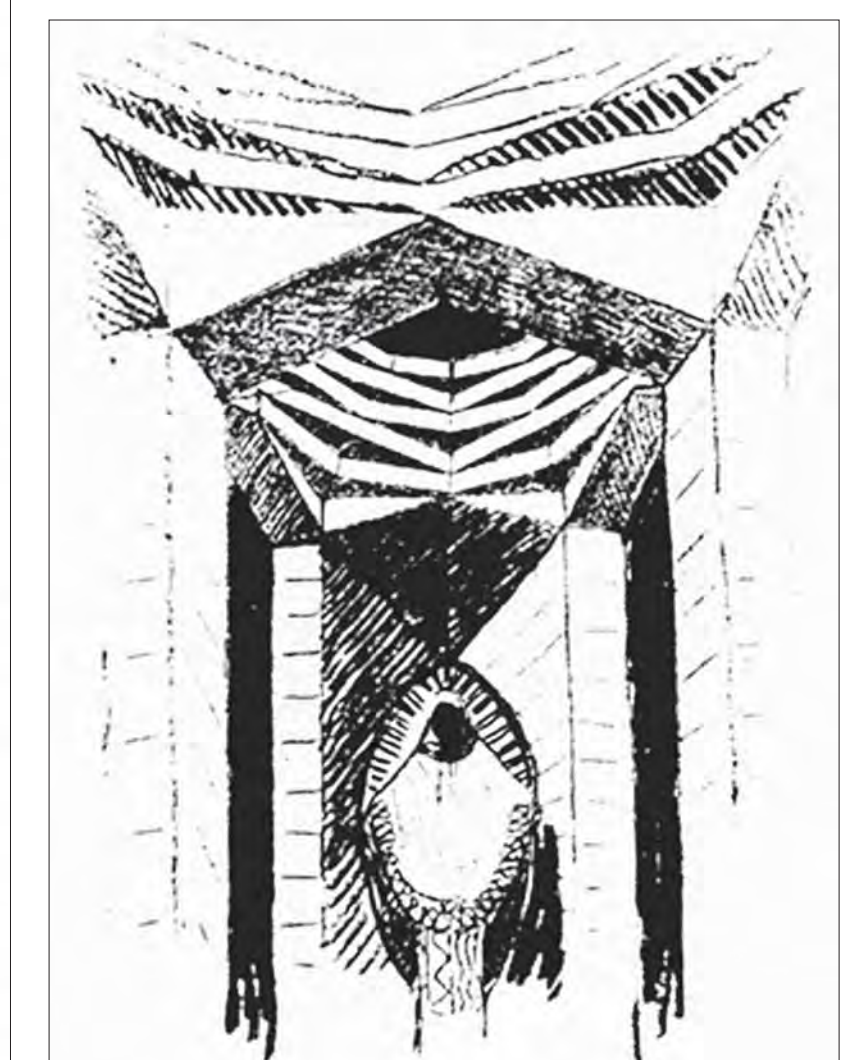
Zacherlova hiša (1904)

Tovarna Stollwerck (1910)

Skica Belvedera (1899)

Skica kapele (1907)

IV/ Praški grad I

Med svojim delovanjem na Umetnoobrtni šoli v Pragi je Plečnik profesorske obveznosti postavljaj pred lastno ustvarjanje. Kot je imel navado praviti, v težkih časih pred in med prvo svetovno vojno ni hotel »odjedati kruha« češkimi arhitektom, in v šoli je veljal za etični zgled. Teža mu njegovi hvaležni učenci niso nikoli pozabili. Večje naloge je v Pragi dobil šele na začetku dvajsetih let, ko je bil imenovan za arhitekta Praškega gradu in se je lotil njegove prezidave v reprezentativno rezidenco predsednika Tomáša Garrigua Masaryka. Ključno vlogo posrednika med arhitektom in predsednikom pri uresničevanju tega izjemnega projekta je odigrala predsednikova hči Alice Masaryková.

»Vse zunanje in notranje predelave Gradu morajo biti preproste, a žlahtne, tako da bodo simbolizirale idejo državne neodvisnosti in demokracije. V enakem duhu mora biti urejena tudi bližnja okolica Gradu. Narod gleda na Grad kot na narodno stvar, zato mora preobrazbi monarhično zamišljenega in zgrajenega Gradu v demokratični Grad pozornost posvečati ne le predsednik, marveč tudi vlada.«

Tomáš Garrigue Masaryk, 1925

Piramida na Vrtu Na okopih (1923–1925)

Tretje dvorišče pred Plečnikovo prenovo

Monolit na Tretjem dvorišču (1925–1928)

V/ Praški grad II

Zaradi poglobljenega razumevanja arhitekturne dediščine in zmožnosti njene reinterpretacije za nove namene pa tudi zaradi posluha za genius loci je bila Plečniku težavna naloga obnove Praškega gradu naravnost usojena. Z izjemnim smislom za učinek monumentalnosti in gradacijo merila od najmanjšega detajla pa vse do obvladovanja velikih prostorskih celot z razumevanjem figuracije javnih prostorov in soodvisnosti dvorišč in vrtov v širšem urbanistično-krajinskem okviru je znal grajskemu kompleksu vdihniti novo likovno celovitost in novi reprezentativni oz. simbolni status.

»Plečnikovi objekti opravljajo vlogo posrednika med umetniškimi deli, tako da jih združujejo v enovito celoto, v kateri stavbe in historični spomeniki iz različnih obdobj pridobivajo novo reprezentativnost – tudi zato, ker so razvrščeni v drugačni hierarhiji kot prej. Gotovo je prav brezčasnost objektov in Plečnikovih posegov tisto, kar celoti daje edinstveno in dragoceno avro.«

Marco Pozzetto, 1995

Situacija

Terasa nad Jelenjim jarkom (1932–1933)

Masarykovo razgledišče (1922–1924)

Tretje dvorišče (1928–1930)

Orlovski vodnjak (1927–1928)

Praški grad – Prvo dvorišče

Na samem začetku se je Plečnik ukvarjal z vstopom na »cour d'honneur« Prvega dvorišča s strani Hradčanskega trga, ki naj bi služil tudi za ceremonial sprejemanja državnih obiskov. Po italijanskem zgledu za »pavimento« ni izbral tradicionalnega »praškega mozaika«, pač pa kamnit tlak iz granitnih plošč velikega formata. Od vhoda na dvorišče je v obliki črke V nakazal potek poti k Stebriščni dvorani in k dostopu do predsednikovega stanovanja. Slovesni značaj glavnega vhoda je okrepil s 25 m visokima jamboroma ob straneh Matijevega portala, izdelanima iz dveh lepo raščениh jelk. Vsak od jamborov je opremljen s pozlačeno konico, postavljen na zlato »blazino« in zasidran v monumentalni granitni podstavek. 21. oktobra 1925 so na jambora prvič dvignili državno zastavo.

»Na Gradu je Plečnik prvo dvorišče tlakoval z velikimi granitnimi ploščami. Monumentalni tlak ... je izzval neverjetno strmenje, ni pa bil takoj deležen splošnega priznanja ... Na prvem dvorišču je postavil dve jelki iz moravskih gozdov. Kakšna misel! Hotel nas je spomniti na naše gozdove!«

Pavel Janák, 1928

Prvo dvorišče (1921–1925)

Alkova Nove kraljeve palače (1923–1924)

Vznožje jambora (1921–1925)

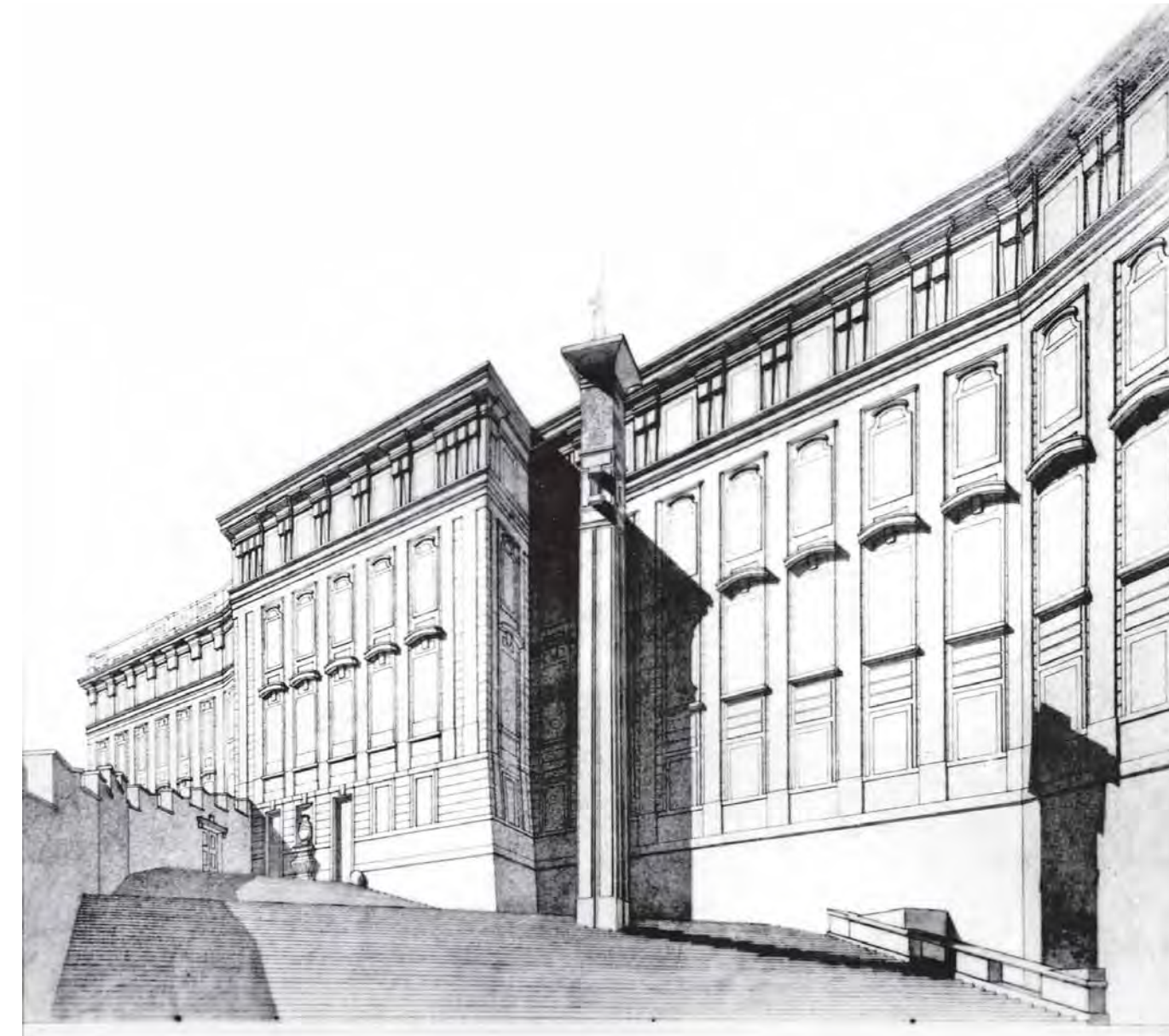

Praški grad – Rajski vrt

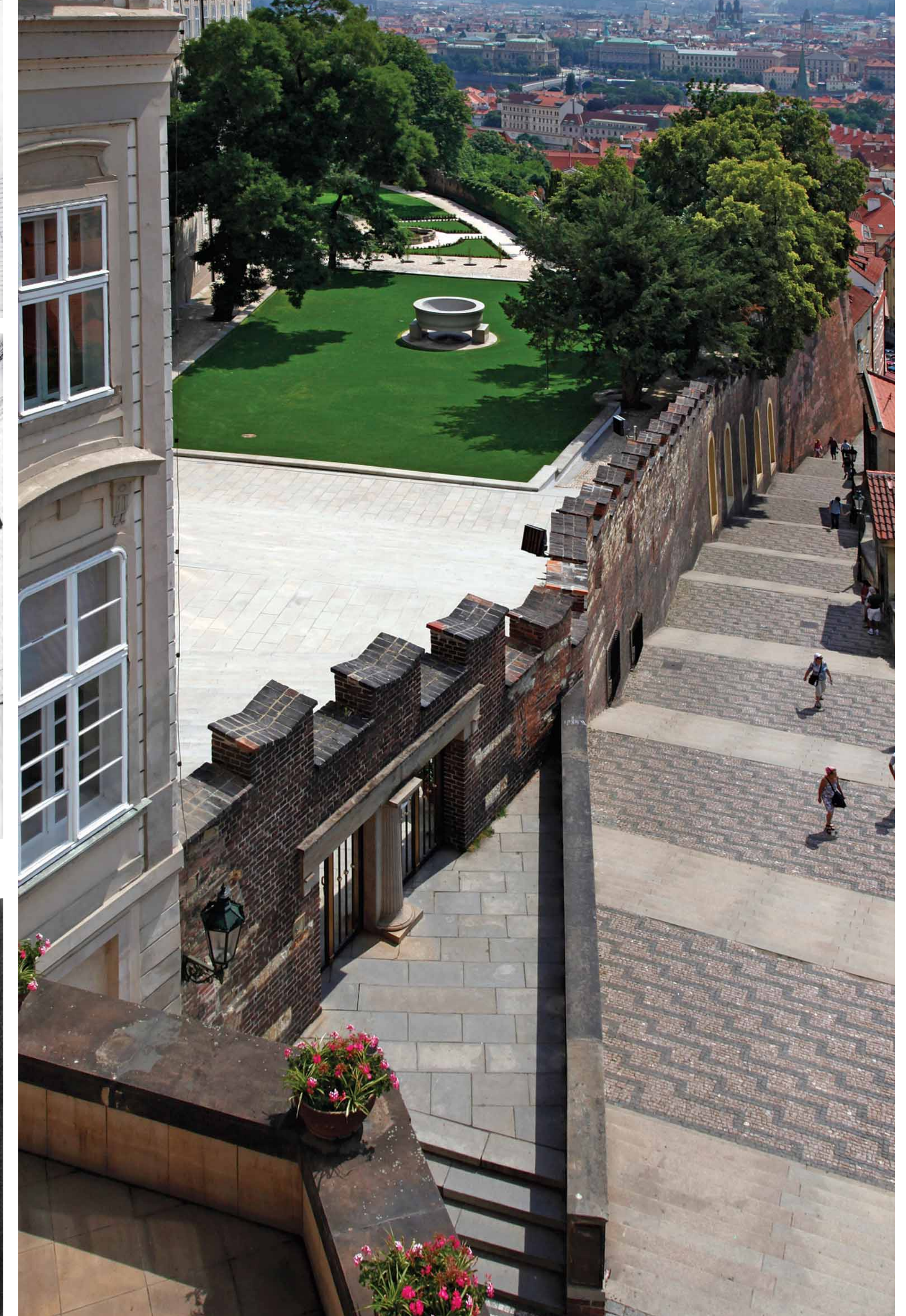
Po neuspelem natečaju za prenovo Rajskega vrta leta 1919 se je te naloge lotil Plečnik. Od nevpadljivega vhoda, prebitega v zidu grajskih stopnic, se razširja velikopotezno stopnišče, ki se izteče v okvir trapezaste travnate površine pod predsednikovim stanovanjem, kjer kraljuje granitna skodela s premerom 4,2 m. Obelisk, ki ga je prvotno načrtoval za to stopnišče, se je med prevozom iz Mrákotína prelomil. Nazadnje je obelisk postavil na Tretje dvorišče.

»Spodaj se bije boj za to, kako misliti in graditi, kako najti eno samo in povsod veljavno prepričanje, ki bi ga bilo mogoče uveljaviti ... proti vsaki drugi možnosti ... Tu zgoraj umetnik, ki samo gradi, kakor da o tem ne bi moglo biti nobenega dvoma ... Umetnost, v kateri je gola ponižnost, čista predanost stvari.«

Pavel Janák, 1928

Načrt Rajskega vrta (1921)

Vhod na Rajski vrt (1924–1925)

Velika skodela (1923–1925)

Dostop do Matijevega paviljona (1922–1923)

Sienitna vaza (1926)

Pražki grad – Vrt Na okopih

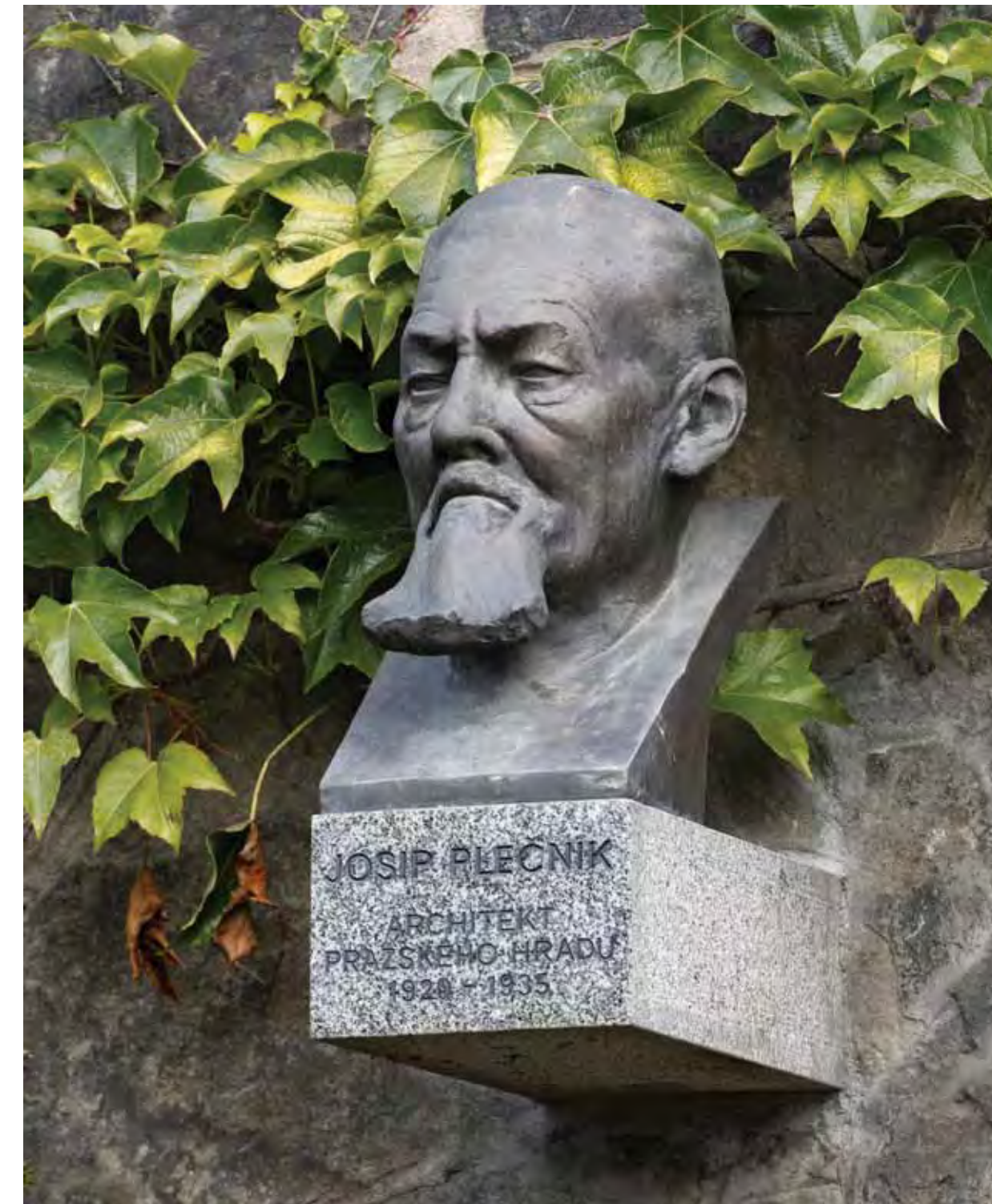
Rajski vrt se nadaljuje z Vrtom Na okopih, s katerim je Plečnik prostor vzdolž južnega pročelja od polkrožne razgledne terase do starih grajskih stopnic povezal z osno promenado, prekinjeno s tremi prečnimi osmi. Vrt ponuja različne razglede na strešno krajino Male Strane in možnost postanka ob Malem Belvederu, Bellevueju ali Moravski bastiji.

»Kljub vsej urejenosti in elementarni resnobi ... osuplja z mero svobode in brezskrbnosti. Gre za enako svobodo in enako lahkotnost, kakršno najdemo in občudujemo pri njegovem jeziku oblik. Osvobojen je sleherne shematizacije in noče uporabljati ničesar, kar je naučeno in preizkušeno. Ta svoboda pri Plečniku izhaja iz individualnega pristopa k vsaki nalogi, k vsaki situaciji, k vsakemu kraju. Prav individualnost pretanjenega poslušanja in uživanja v vsak kraj je kontekstualni koren njegove arhitekture.«

Tomáš Valena, 1995

Spomenik defenestraciji (1925)

Razgledna terasa s piramido (1923–1925)

Svetilka pri Moravski bastiji (1922–1923)

Praški grad – Malo razgledišče in Bellevue

Medtem ko sta Malo razgledišče in Moravska bastija reminiscenca na beneško renesanso, je Bellevue verjetno sad Plečnikove prve ekskurzije z učenci praške umetnoobrne šole v Berlin in Potsdam na začetku njegovega praškega bivanja, ki jo je vodilo občudovanje zapuščine Karla Friedricha Schinkla.

»Plečnikov odnos do historične arhitekture se je razvil iz njenega intimnega poznavanja. Njegov historični spomin in bogastvo osebnih spominov sta skupaj z njegovo ustvarjalno močjo omogočila njeno reformo in preobrazbo.«

Friedrich Kurrent, 1985

Malo razgledišče (1925–1927)

Paviljon Bellevue (1924–1925)

Praški grad – Bikovsko stopnišče

Tretje dvorišče je Plečnik s ploščadjo med Hartigovim vrtom in Vrtom Na okopih povezal z Bikovskim stopniščem, ki je virtuozi primer razumevanja genius loci, umetniško-obrtniške spretnosti in poznavanja vloge različnih materialov, proporcionalnosti in prostorske gradacije z izmenjavanjem intimnega in monumentalnega razgleda na praško panoramo.

»Spodaj si prizadevajo najti najracionalnejše in najnaprednejše načine gradnje, nasproti temu pa tu stoji nekdo, ki se na videz ne ozira na ceno materiala, a prav zaradi tega ceni njegovo izjemnost in gradi samo iz najdražjih in najbolj izbranih gradbenih materialov.«

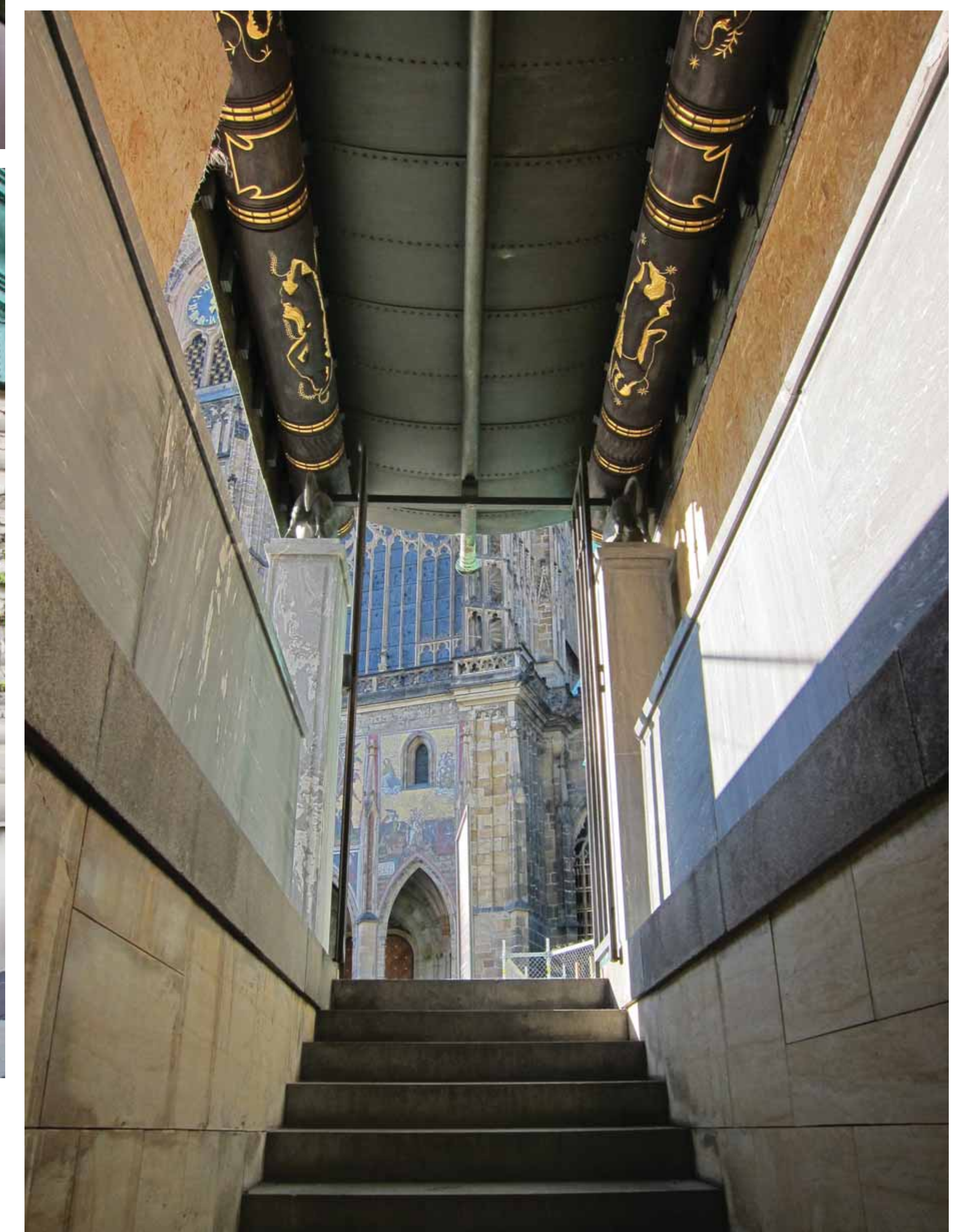
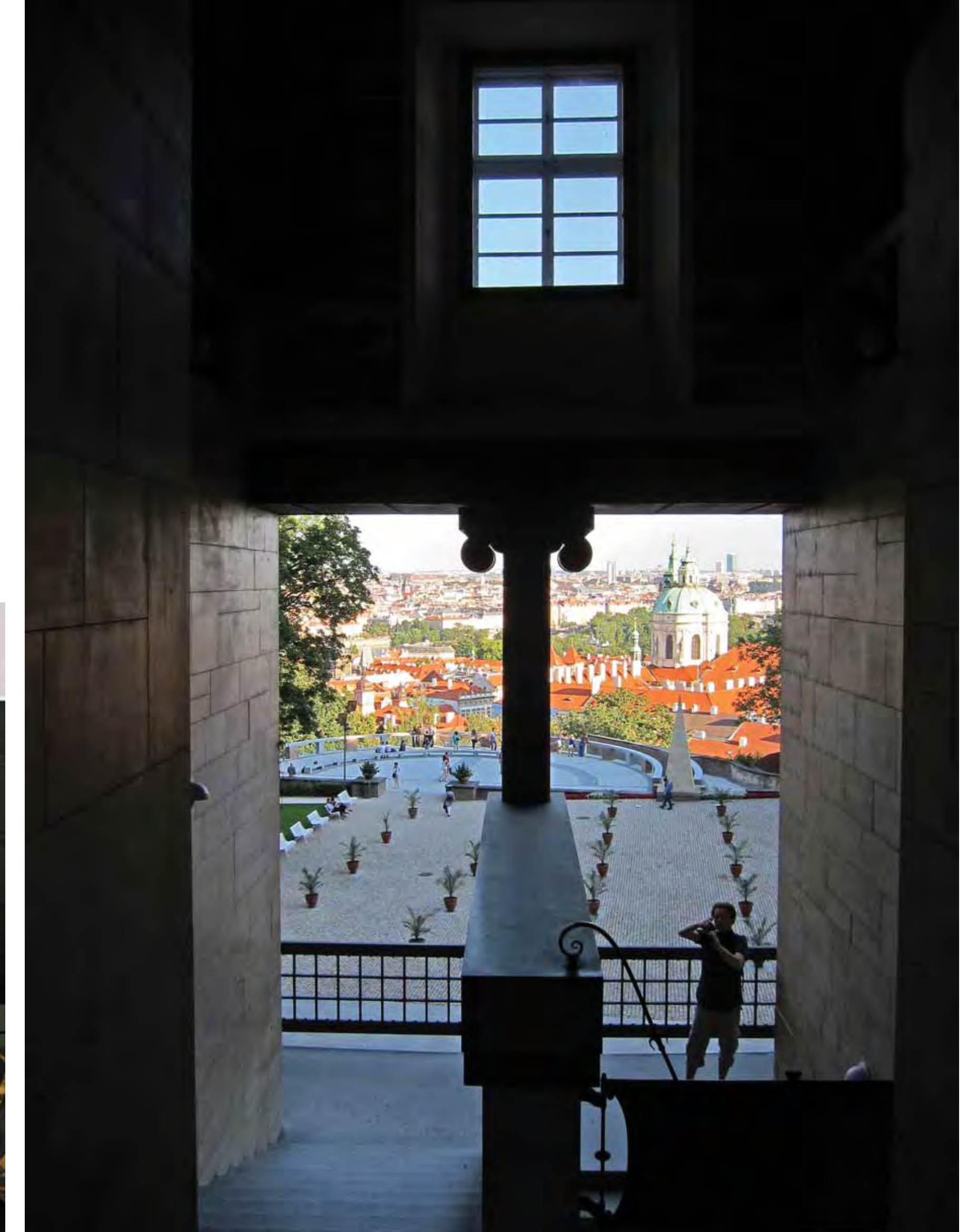
Pavel Janák, 1928

Baldahin na Tretjem dvorišču (1929–1931)

Stopnišče z juga

Praški grad – Tretje dvorišče

Slavnostni prostor med katedralo sv. Vida in rezidenco predsednika republike je Plečnik poenotil s pravilnim granitnim tlakom z rastrom 1 m in izravnal njegov nivo. V prostor pred katedralo je postavil monolit, prvotno namenjen za stopnišče Rajskega vrta, in gotski konjeniški kip sv. Jurija, za katerega je zasnoval podstavek in ograjo v obliki lebdečega obroča. Izkopanine pri Stari prošnji je pokril z nadstreškom in našel kompromisno rešitev za vhod pred Vladislavovo dvorano, tako da je ustvaril prostorsko os med obeliskom in Orlovskim vodnjakom. S klančino je rešil prvotni dostop do Kraljeve palače in dvorišče z Bikovskim stopniščem povezal z južnimi vrtovi. Kljub temu se ni ognil kritikam, ki so leta 1934 privedle do njegovega dokončnega odhoda iz Prage.

»Plečnikove preureditve Gradu postajajo kulturna dobrina naroda. Imajo čudežno lastnost: so sodobne po inventivnosti in tehnologiji ter zgledni izvedbi, hkrati pa organsko vključene v historične zgradbe. Številni detajli, npr. tlakovanje, tehnika vezave, kamnita arhitektura, so postali privlačni zgledi.«

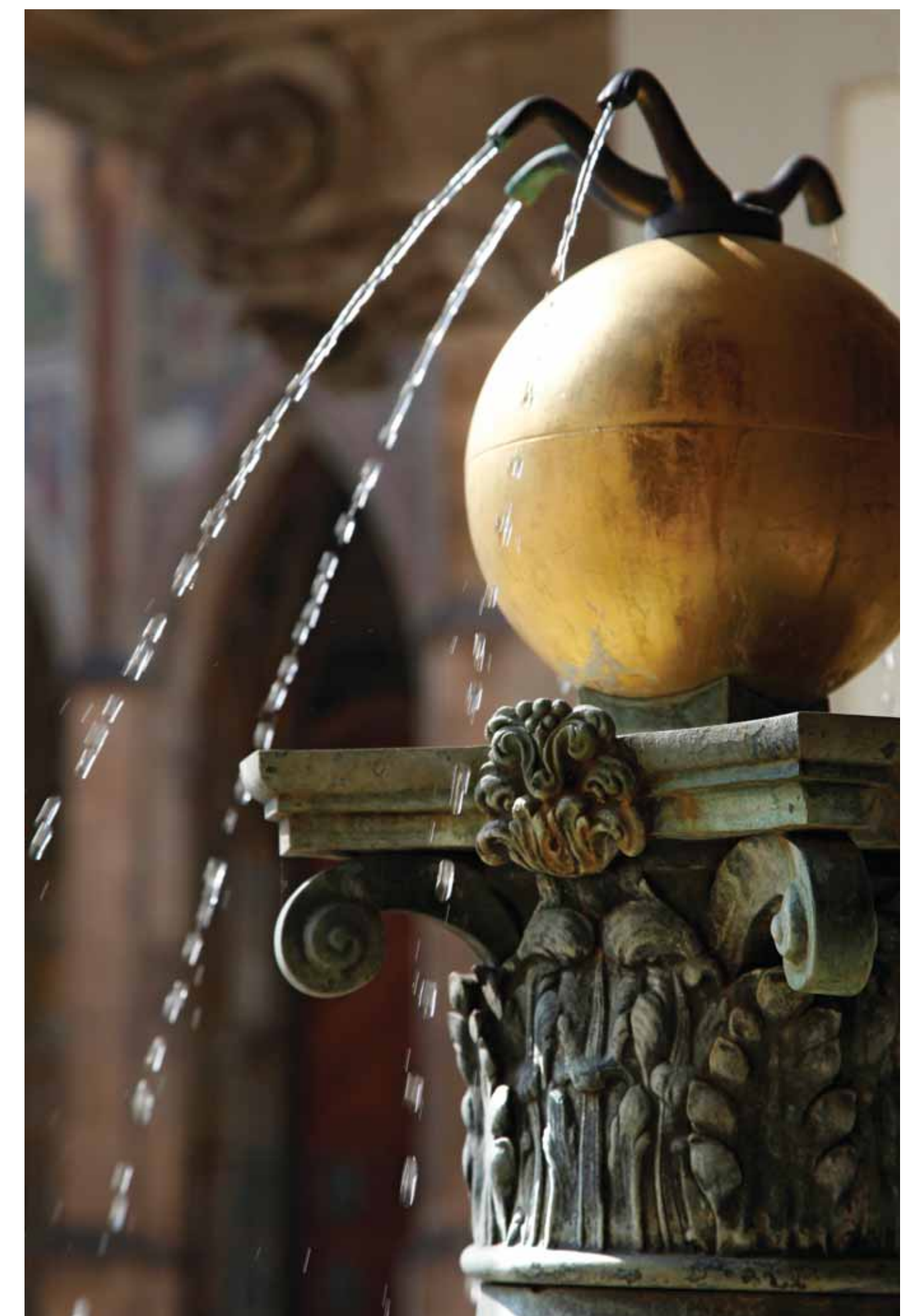
Josef Štěpánek, 1957

Orlovski vodnjak (1927–1928)

Vodnjak sv. Jurija z monolitom (1929–1930)

Praški grad – Vrt Na bastiji

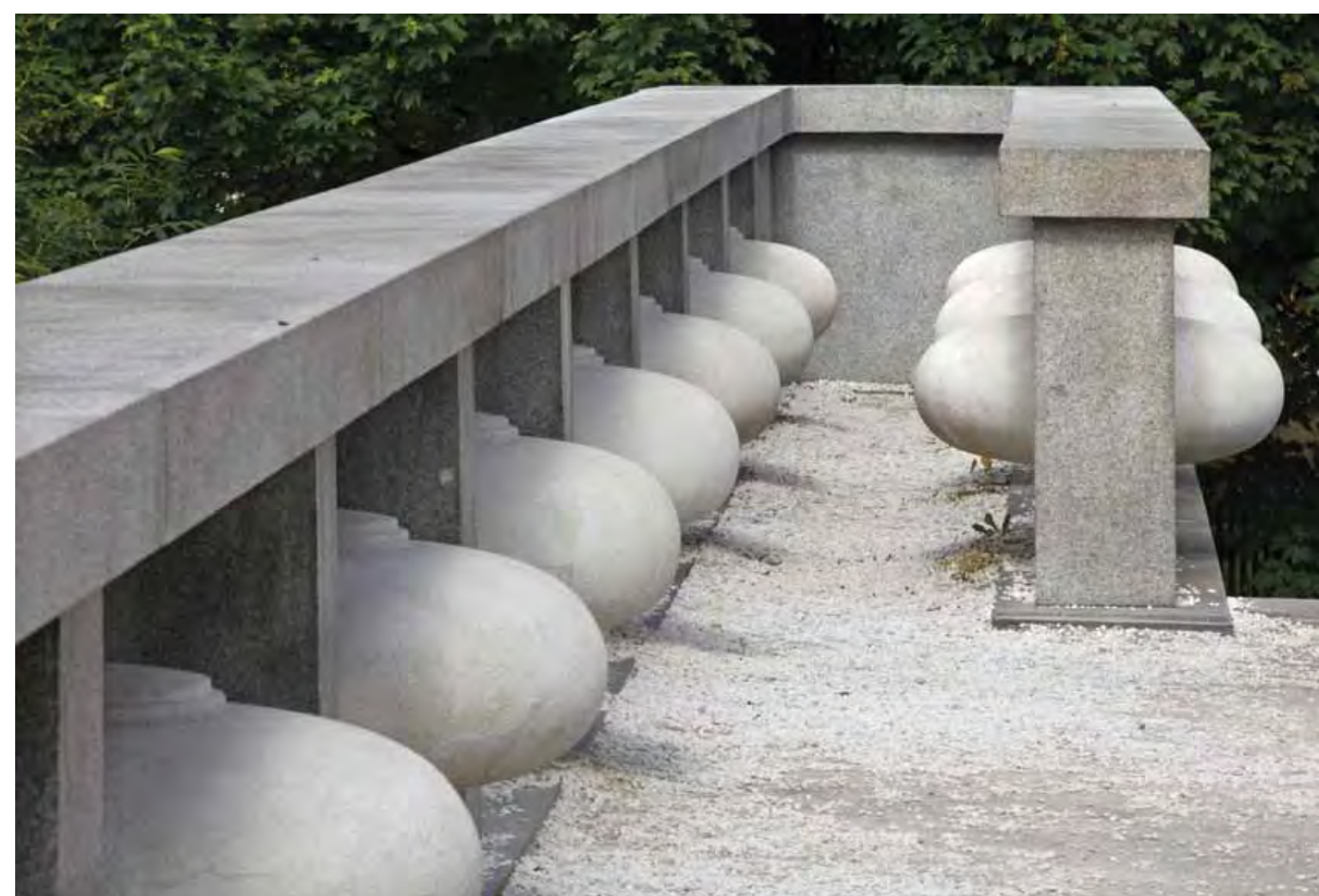
Pred vhodom v Špansko dvorano je Plečnik konec dvajsetih let zasnoval vrt, s katerim je preuredil dostop do Jelenjega jarka. Sprednji del je tlakovan s kamnitim tlakom in z bramantovskim stopniščem povezan z nivojem »japonskega vrta«, ki je obdan z nizkim zidom vzdolž vrta Nadškofove palače do terase nad Jelenjim jarkom z monumentalno balustrado iz umetnega kamna in ki se nato po Plečnikovi brvi nadaljuje proti Pacassijevemu portalu ter po kiklopskem stopnišču proti Jelenjemu jarku. Gre za briljantni primer Plečnikovega dela v velikem urbanistično-krajinskem merilu in gradacijo prehoda od arhitekturno determinirane konfiguracije zgradb proti neokrnjeni naravi Jelenjega jarka.

»Če bi bil denar za to, bi ves grad zgradil iz kamna. To bi mi bilo v največje veselje.«

Jože Plečnik

Celotni razgled in balustrada (1928–1932)

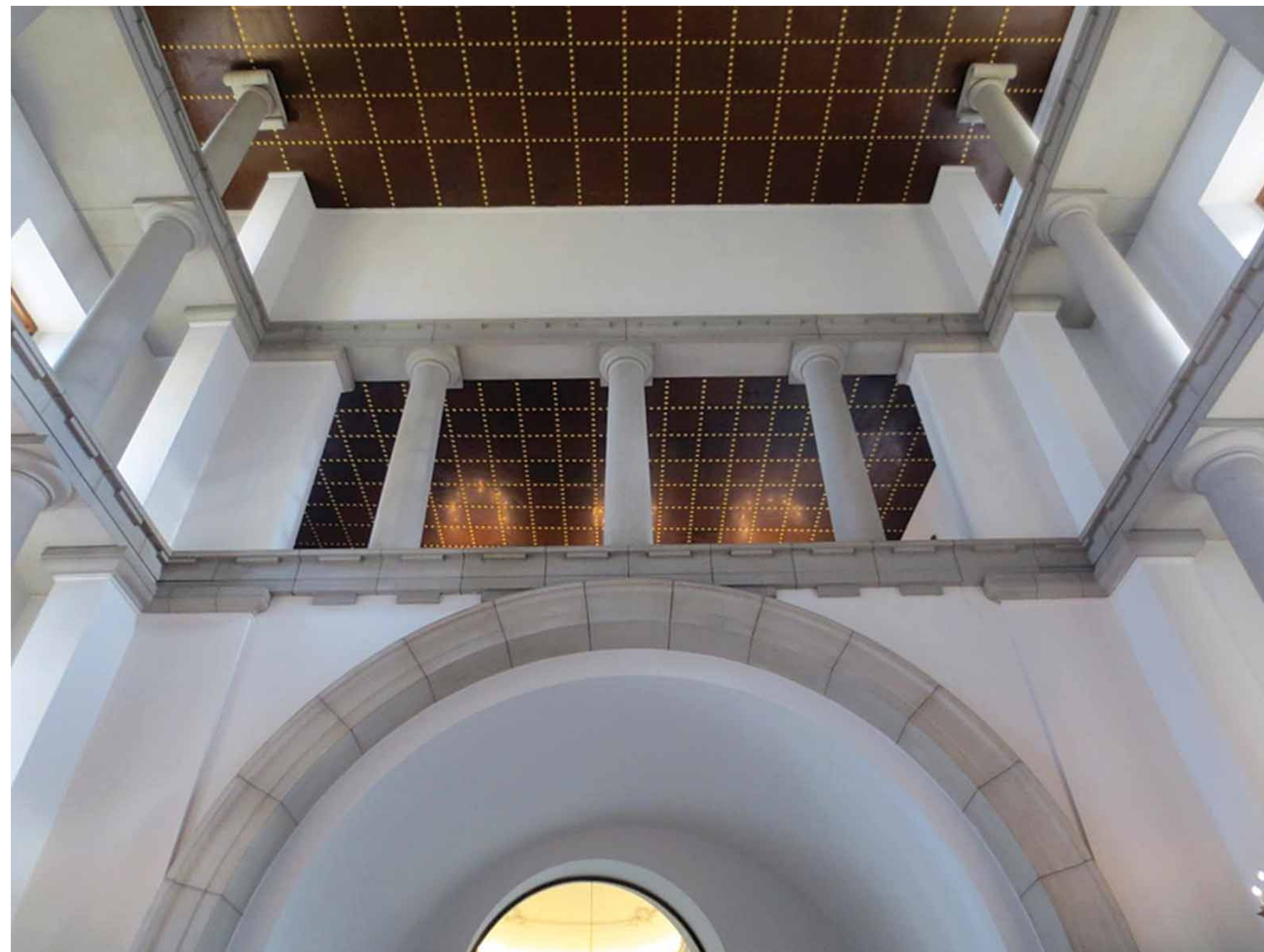

Pražki grad – Stebriščna dvorana

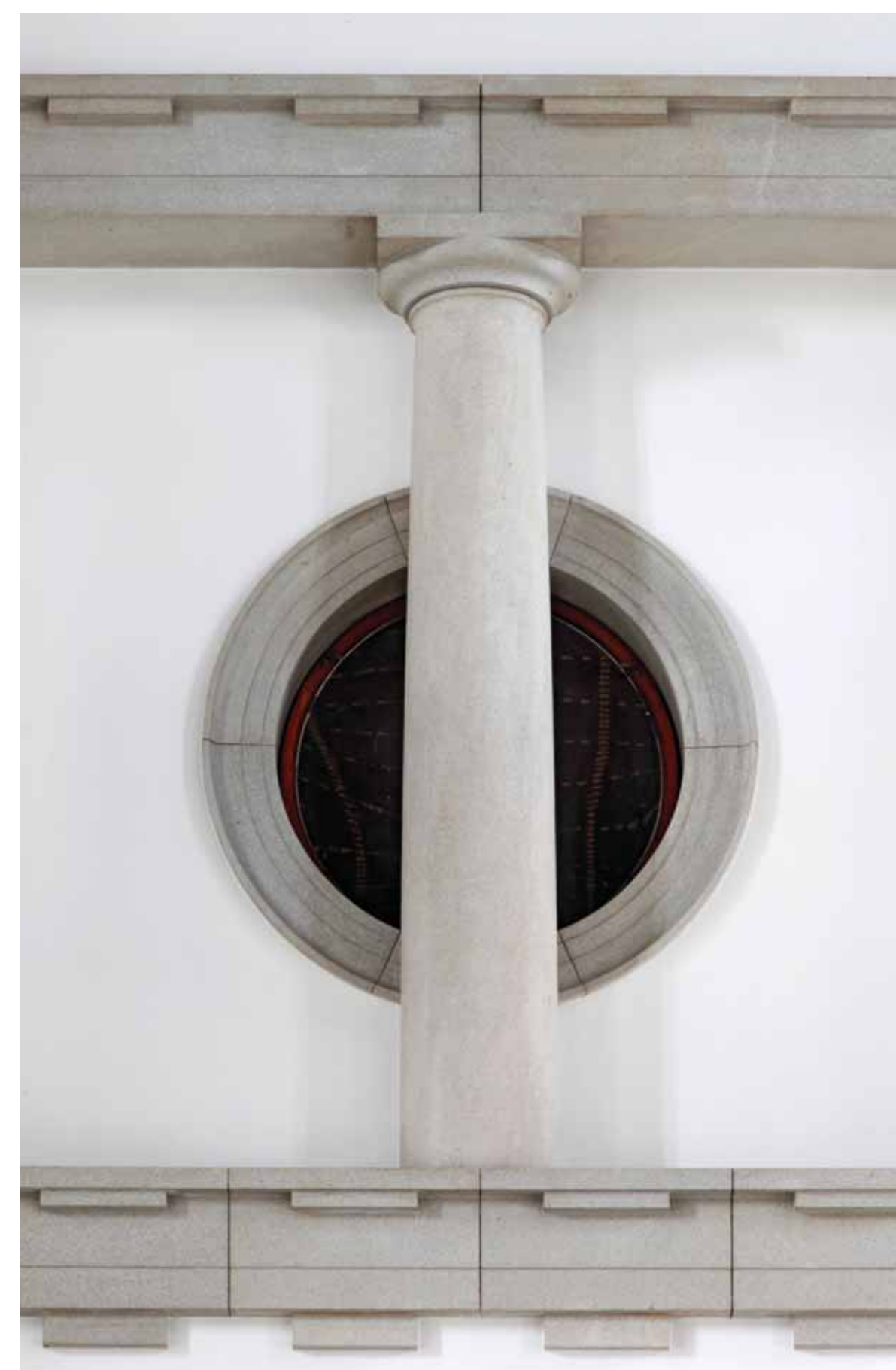
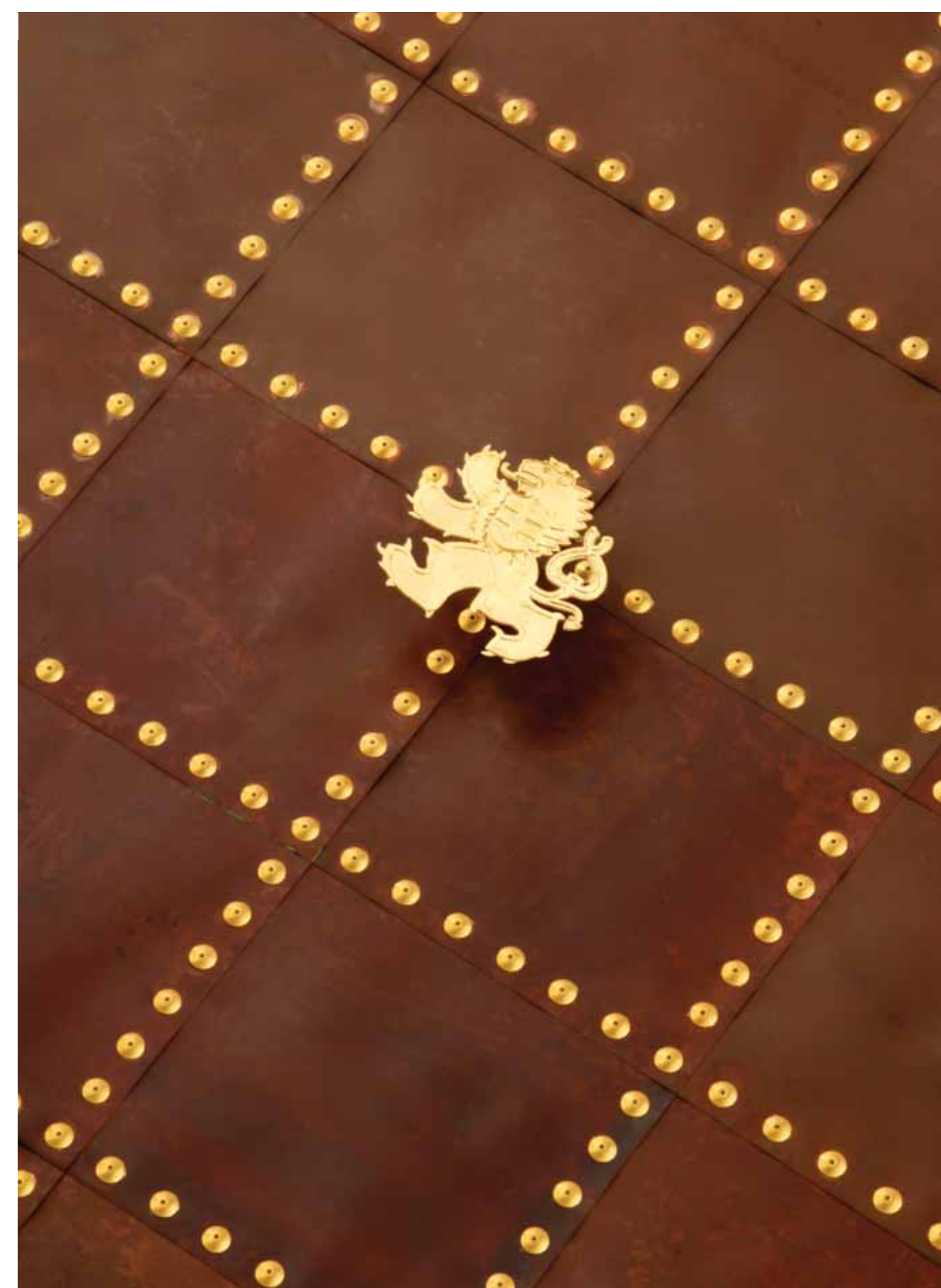
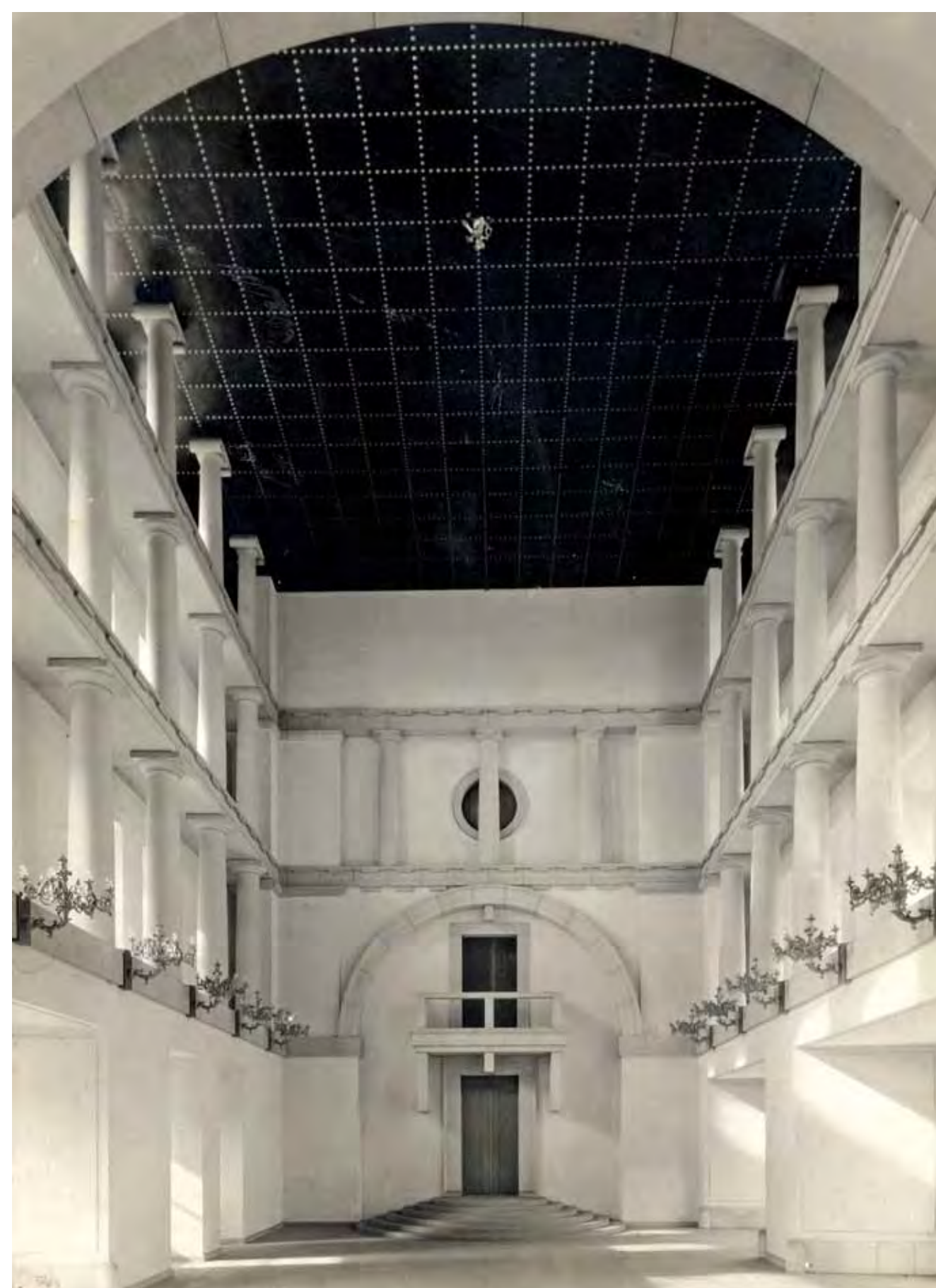
Levo od Matijevega portala je v zahodnem krilu Plečnik podrl vsa vmesna nadstropja do ostrešja in tako ustvaril nov prostor – Stebriščno dvorano, namenjeno za svečane priložnosti (npr. za razstavo krste s posmrtnimi ostanki predsednika Masaryka, razstavo kraljevskih insignij ipd.). Dvorano, ki jo obkrožajo tri nadstropja galerij s stebriščem v toskanskem redu, pokriva strop, izdelan iz bakrenih plošč. Na začetku sedemdesetih let je bil prostor dopolnjen s stopniščem, ki skozi Rothmayerjevo dvorano omogoča dostop do Klinastega hodnika in Španske dvorane.

»Plečnik se, tudi če uporablja obstoječe, gotove slogovne oblike, giblje prosto in svobodno ter sam gradi najvišji red, tako zanesljiv, kot je klasicizem sam na sebi.«

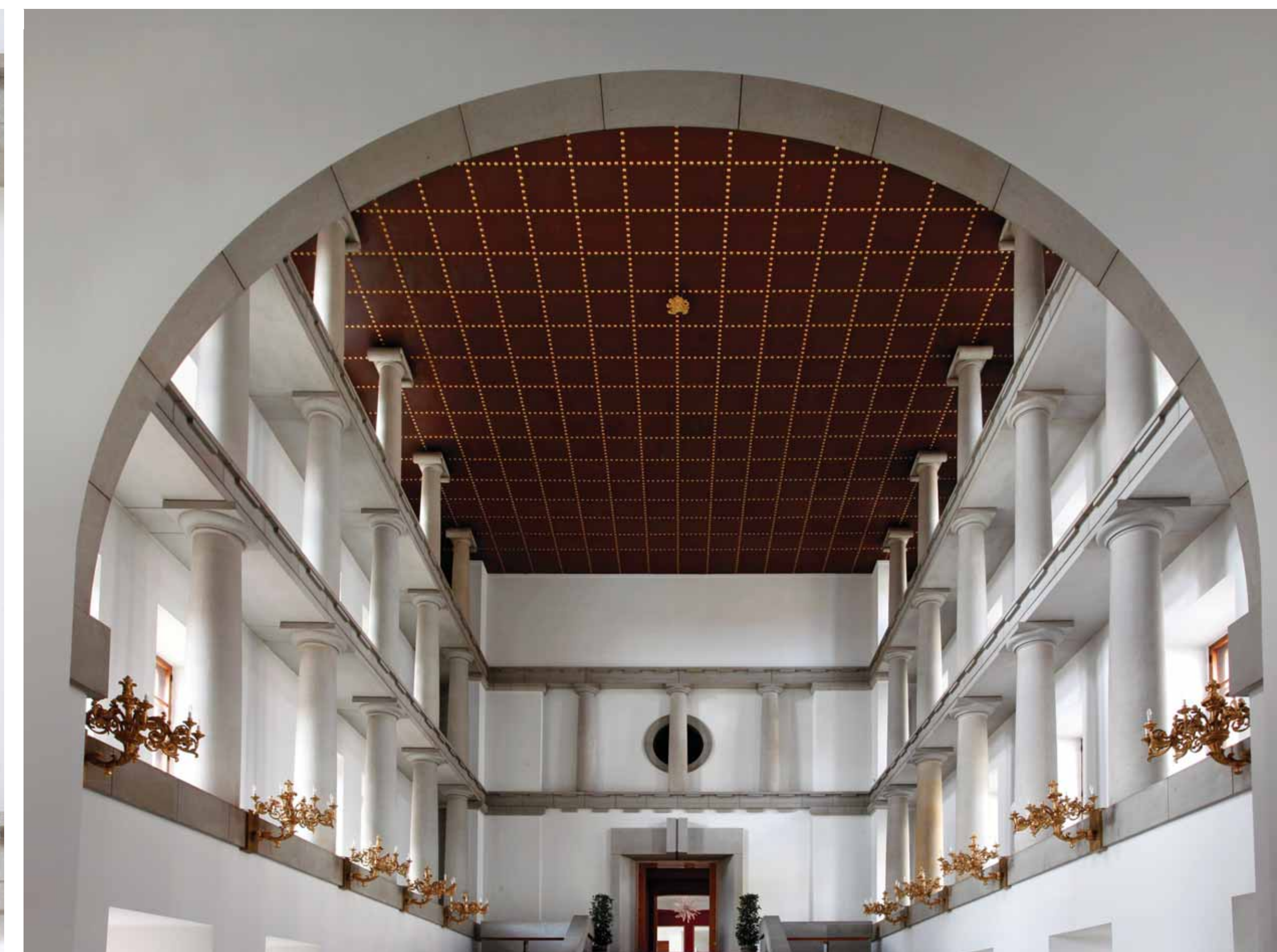
Pavel Janák, 1928

Detajl stropa s češkim levom in okroglo okno s stebrom

Stebriščna dvorana (1927–1930)

Praški grad – Stanovanje T. G. Masaryka – Knjižnica

Masarykovo stanovanje, ki je tvorilo enfilado v južnem krilu Praškega gradu, je bilo v času komunizma povečini uničeno zaradi neprimernih prezidav. Knjižnica, ki je Masaryku služila kot delovni kabinet, bila pa je tudi duhovno središče stanovanja, je bila preseljena v višje nadstropje. Šele v drugi polovici devetdesetih let so jo vrnili na prvotno lokacijo in jo obnovili vključno z marmornatim vodnjakom. Prvotna Masarykova knjižnica, ki je v letu njegove smrti vsebovala 107.000 zvezkov, se danes nahaja deloma na Masarykovem inštitutu Akademije znanosti, deloma pa na Karlovi univerzi.

»Masarykova knjižnica bi morala za vedno ostati nedotakljivo pričevanje o duhovnosti, iz katere se je porodila neodvisna država. Alice Masaryková jo je celo imela za nekakšno nacionalno relikvijo.«

Damjan Prelovšek, 1995

Knjižnica in delovni kabinet T. G. Masaryka (1923–1928)

Praški grad – Stanovanje T. G. Masaryka – Impluvij

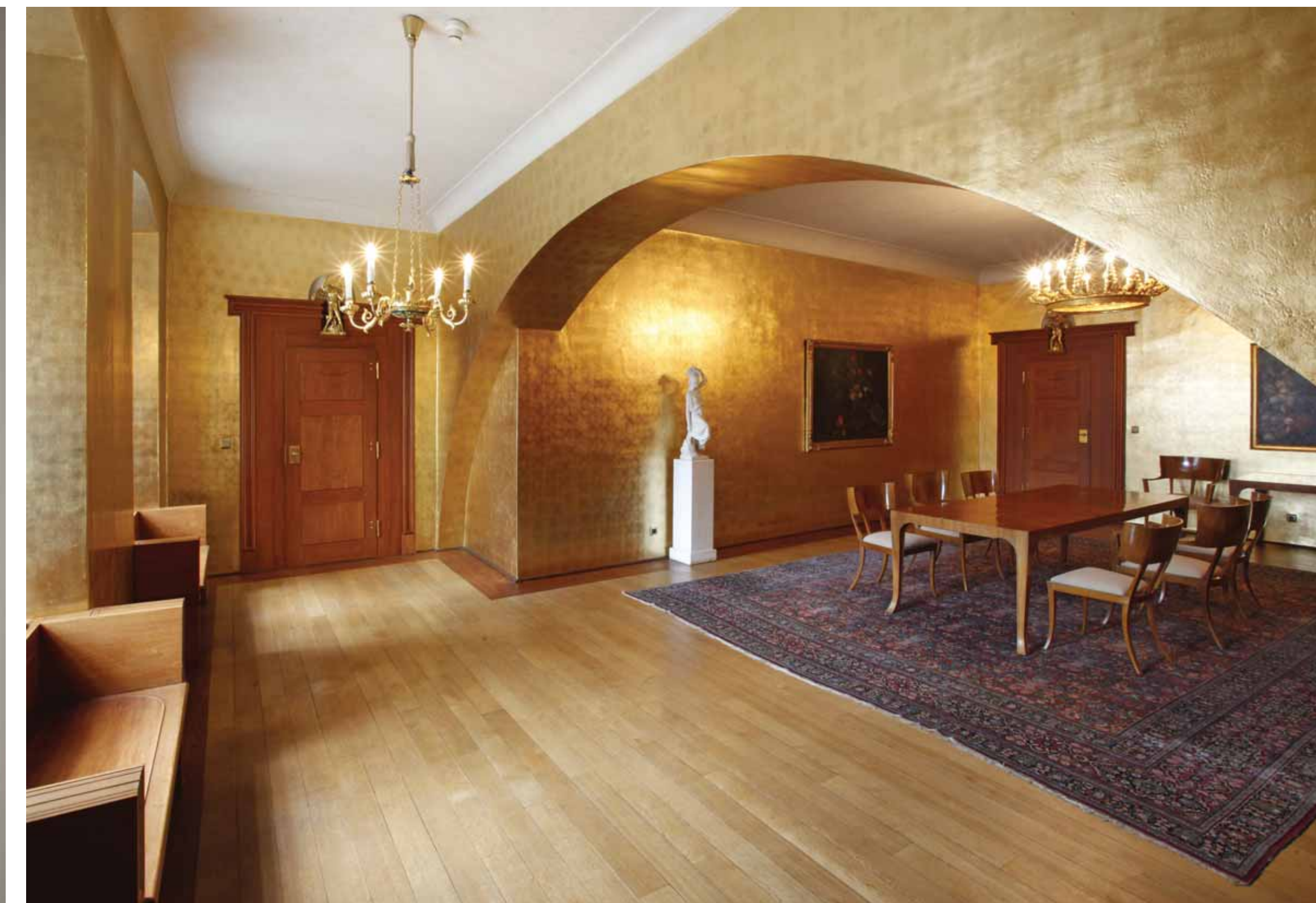
Osrednji javni prostor stanovanja predsednika Tomáša G. Masaryka je impluvij, ki se nahaja v drugem nadstropju, na mestu, kjer se križata južno in srednje krilo gradu. Prostor ima vrhno svetlobo nad granitnim vodnjakom, ob katerem stojita kamnita podstavka z vazama iz 19. stoletja. Impluviju sledijo Salon s harfo, Gribovna dvorana v Belem stolpu in Zeleni stebriščni salon.

“Plečnik z zgodovino ne pridobiva distance do sodobnosti, pač pa je zgodovina zanj sodobnost. Zanj ne obstaja noben zahodnoevropski pojem časa.”

Friedrich Achleitner, 1986

Prehod s preddverjem, ki vodi k dvigalu

Salon s harfo (1924)

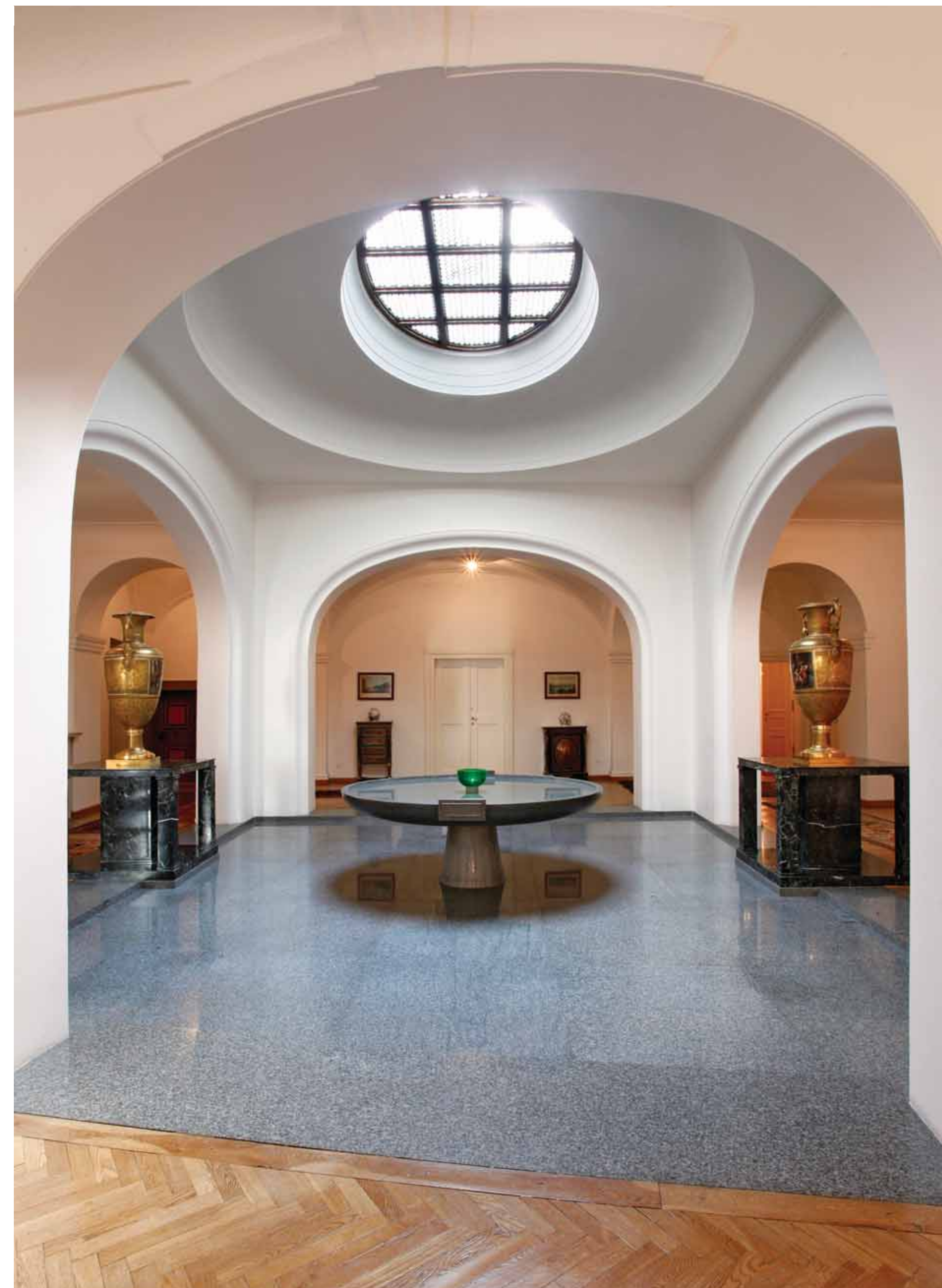
Semperjev vodnjak v Levji dvorani (1923–1924)

Dvigalo (1922–1923)

Stanovanje T. G. Masaryka – Impluvij (1923–1924)

Salon s harfo (1924)

Cerkev sv. Srca Jezusovega I

Leta 1919 je bil razpisan natečaj za drugo katoliško cerkev v praškem predmestju Vinohrady, na katerem sta prvo in drugo nagrado osvojila Plečnikova učenca. Vendar je še pred odločitvijo žirije 29 vodilnih arhitektov (vključno z udeleženci natečaja) podpisalo peticijo, naj se ta naloga zaupa neposredno Plečniku, in ta jo je po daljšem omahovanju nazadnje le sprejel. Po dolgem pretehtavanju različnih variant je nato v letih 1928–1932 zgradil monumentalno cerkev s širokim enoladijskim prostorom, pokritim s kasetnim stropom, ter zvonikom – stelo, ki simbolno spominja na povečano monštranco, in fasado iz klinkerja in betonskih kvadrov, ki spominjajo na kaplje krvi.

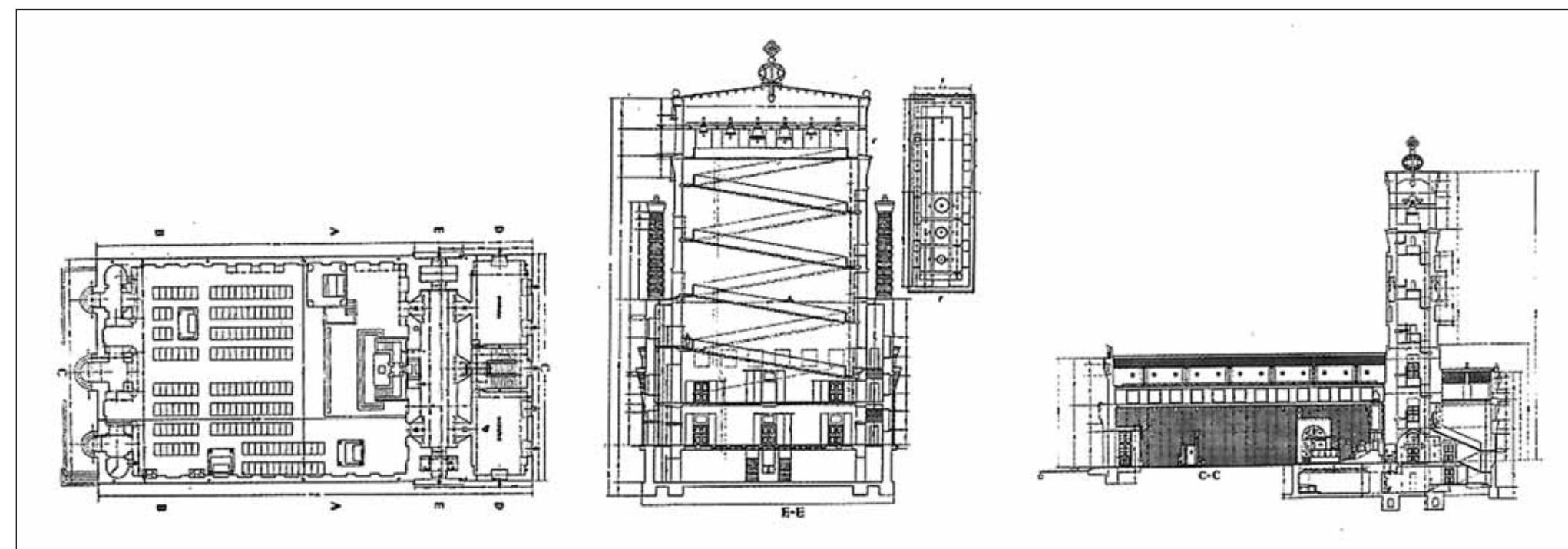
»Od nekdanj je bila naša želja, da bi Prago obogatilo delo Vaših rok, ki bi bilo, o tem smo prepričani, mestu v okras. Zato smo odbor za gradnjo cerkve prosili, naj opusti javni razpis in gradnjo naroči neposredno pri Vas ... na Vas se enoglasno obračamo s prošnjo, da to delo ... sprejmete, in to počnemo v iskrenem upanju, da je ne boste zavrnili.«

29 članov Združenja arhitektov Josipu Plečniku, 4. 4. 1919
(med drugimi – Josef Gočár, Pavel Janák, Josef Chochol, Vlastislav Hofman, Otakar Novotný, Bohumír Kozák, Alois Kubiček, František Roith, Alois Dryák, Bohumil Hübschmann, Oldřich Týl, Klement Šilinger, Alois Mezera, Jindřich Merganc, Jaroslav Vondrák, Josef Kalous, Max Urban idr.)

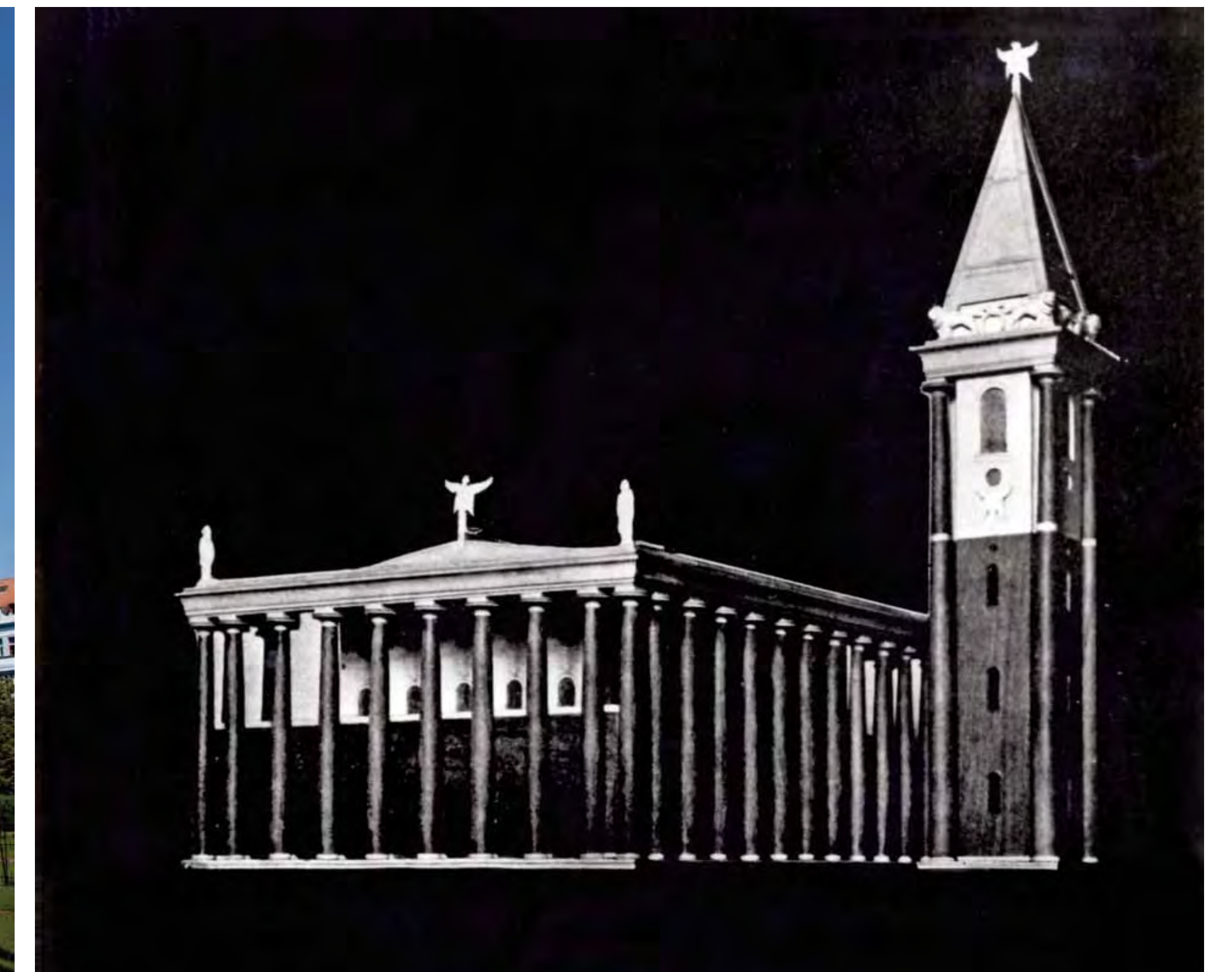

1921–1932

Projekt (1926)

Model predhodnega načrta (1923)

Cerkev sv. Srca Jezusovega II

Medtem ko monumentalna figura cerkve dominira nad celotnim prostorom trga, pa notranjost kljub svoji razsežnosti, ki jo je Plečnik dosegel s pretanjeno členitvijo sten in kasetnega stropa, osuplja s svojo kontemplativno intimnostjo. Široki prostor cerkve s tektonsko zasnovanim oltarjem na čelu, zaključenim s plastiko Srca Jezusovega Damjana Pešana, odraža Plečnikovo predstavo o tem, kako bi bilo treba razumeti liturgični obred.

»Vrhunec Plečnikove »modernosti« ni samo v tem, da je ustvaril osrednji dvoranski prostor, »kakišnega« stari stavbarji niso znali, kjer je po lastnih besedah res dosegel napredek, prostor, kjer verniki niso več zbrani kot pri kaki procesiji na cesti, temveč vsi v polkrogu, karseda blizu središča liturgičnega dogajanja. Tu se ponuja izjava, da je to zadnja stopnja pred spremembo, ki jo je potrdil drugi vatikanski koncil: zbiranje vernikov okoli osrednjega oltarja.«

Norbert Schmidt, 2011

Kasetni strop

Oltarni lesteneč in kip Jezusa Kristusa (Damjan Pešan)

Notranjost in prezbiterij

Cerkev sv. Srca Jezusovega III

Znotraj zvonika – stele je Plečnik obiskovalcem pripravil nepričakovano presenečenje: ob stenah se vije ogromna klančina, ki vodi vse do vrha stele. Klančina se križa z velikima rozetama, ki ponujata čudovit razgled – na zahodu proti zgodovinskemu jedru mesta, na vzhodu pa proti četrti Olšany. Kot da bi bil tu na daljavo v dialogu z Le Corbusierjevo vseživljenjsko temo »promenade architecturale«, ki pa je tu zadobila poteze plečnikovske monumentalnosti.

»Krogla, stožec, piramida, krog in elipsa se prepletajo med seboj v iskanju nove ureditve sveta. Ta burni proces krepko preizkuša rezistenco forme in prostora, njun izvor in meje.«

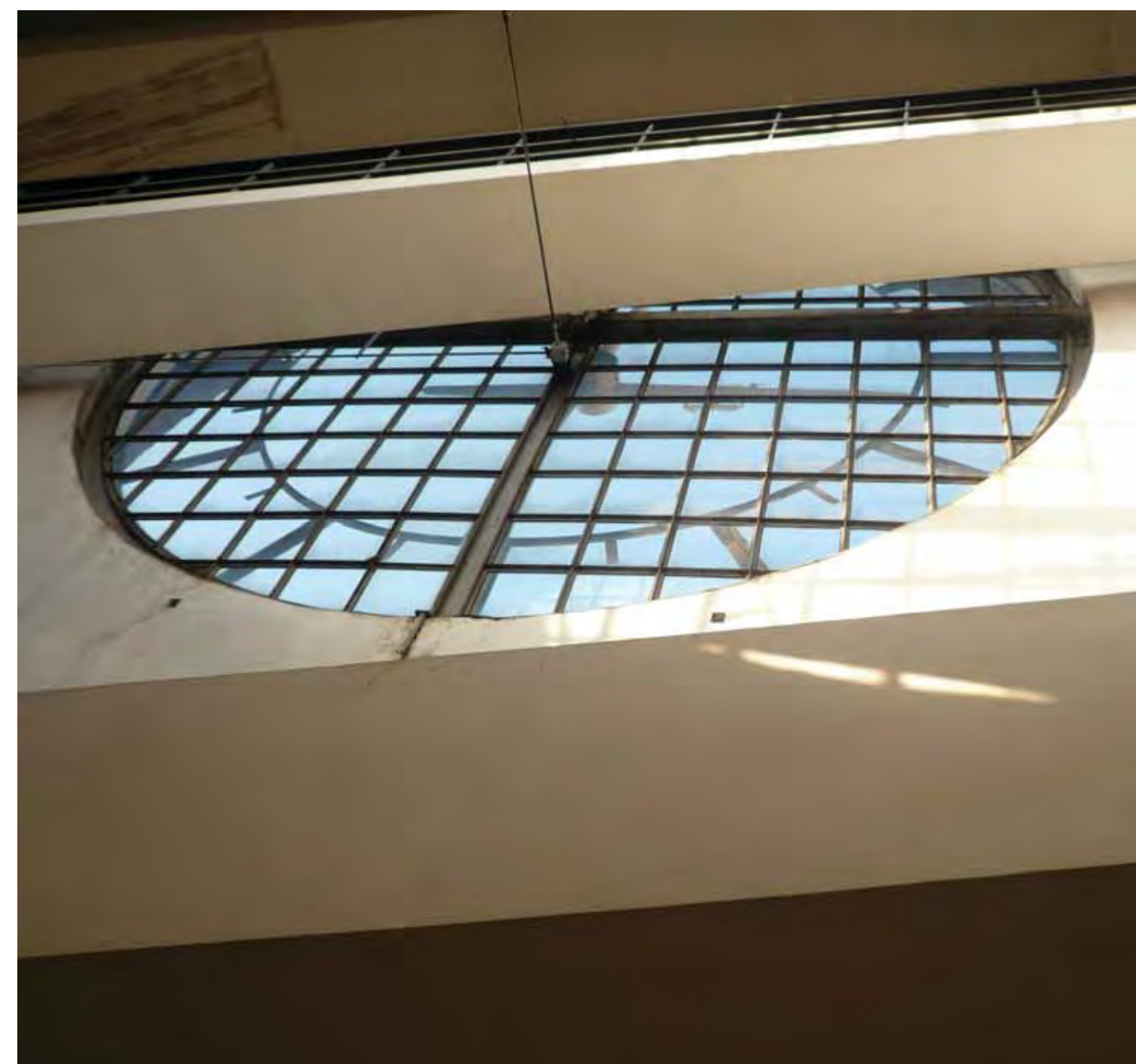
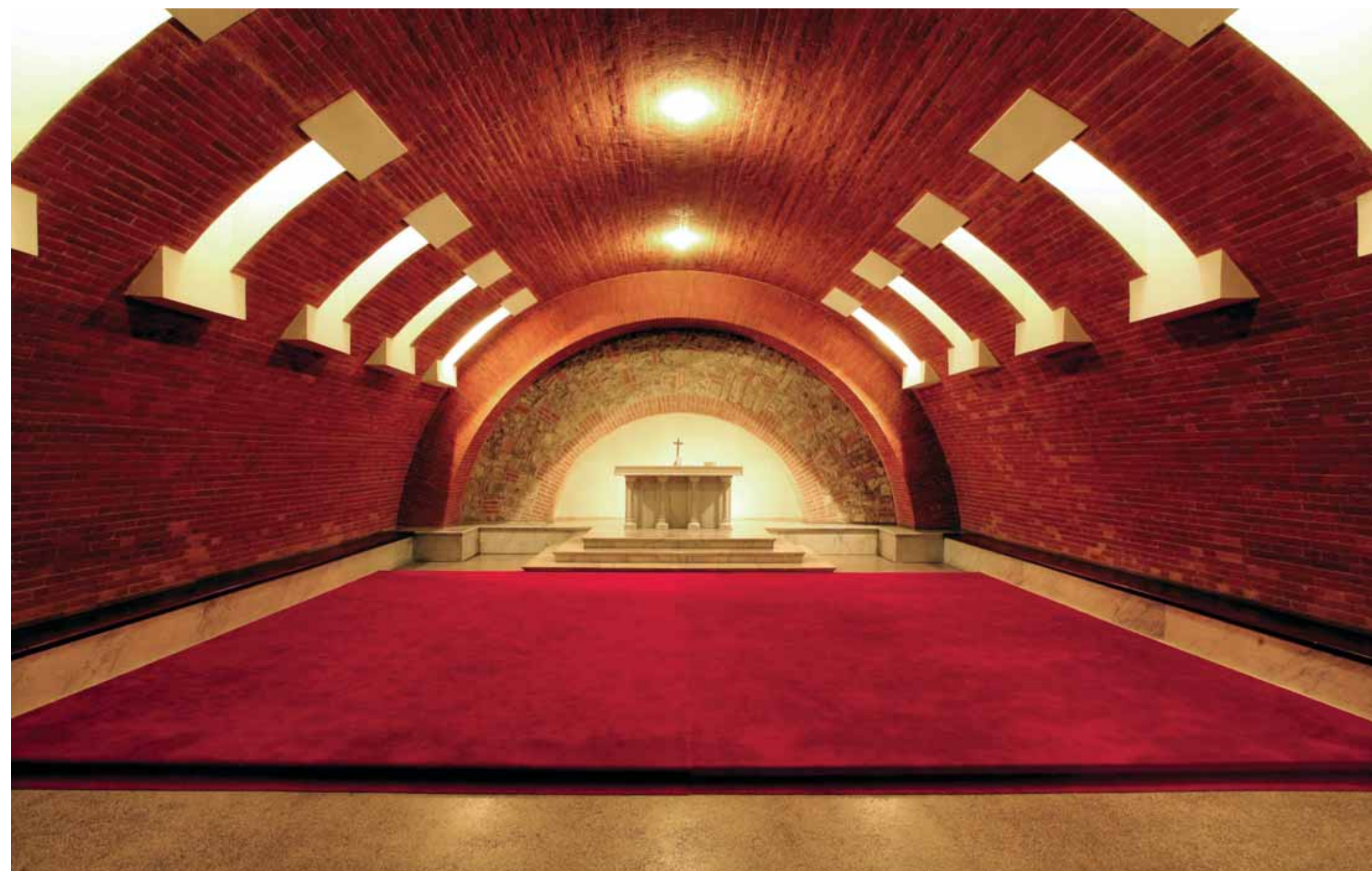
Boris Podrecca, 1986

Klančina v zvoniku

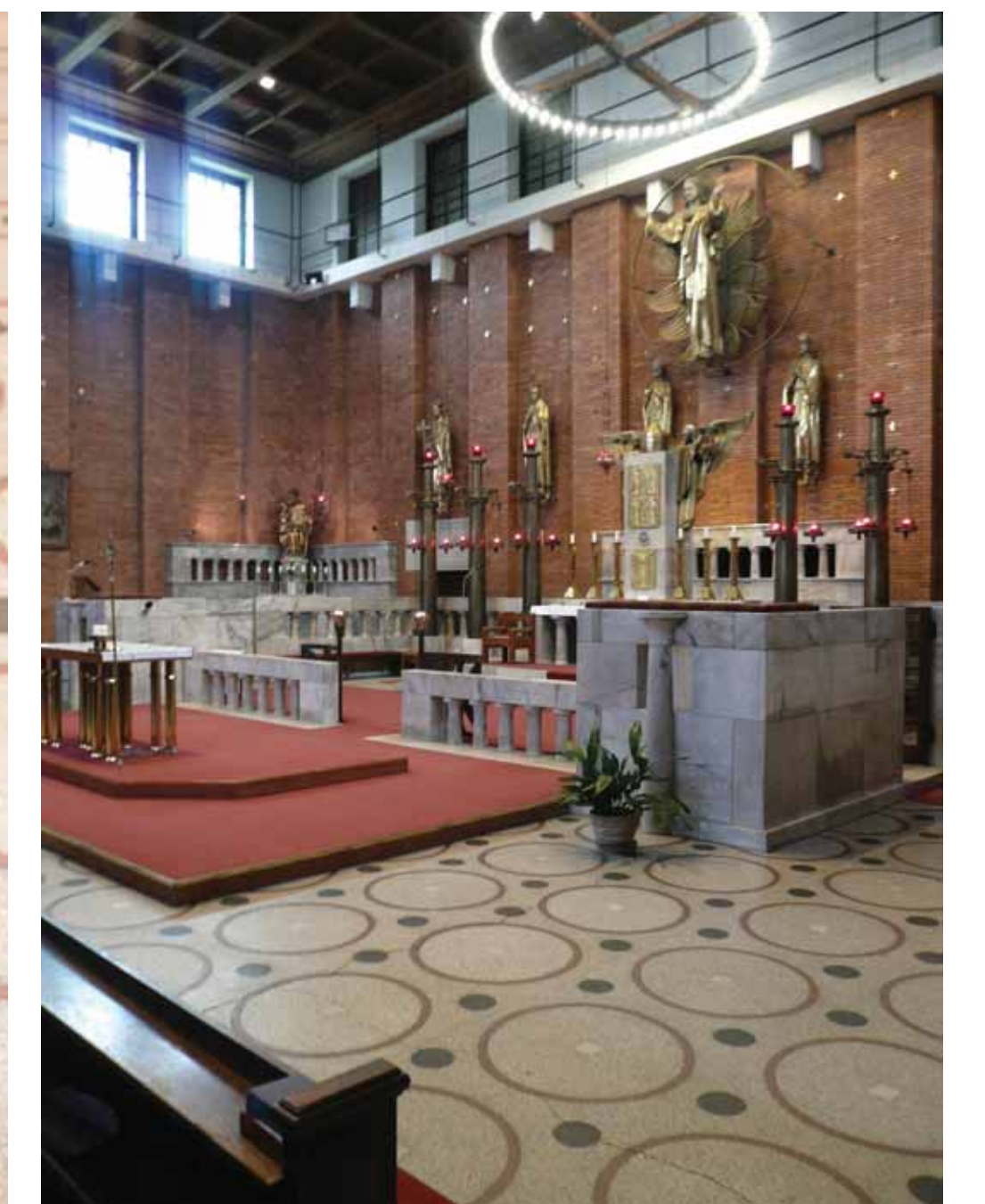
Kripta

Kropilnik

Prezbiterij

Jože Plečnik in Lány

Leta 1920 je predsedniški urad od družine Fürstenberg odkupil dvorec z velikim parkom za predsednikovo letno rezidenco. Med Plečnikovimi preureditvami izstopa ogradni zid ob jezu ribnika, ki doseže vrh v skupini 6 stebrov z levjimi glavami – bruhalniki. Poleg mostičkov in parkovnih premičnin je ob vhodu v areal postavil vodnjak, sestavljen iz 5 kamnitih piramid, in vitek spomenik v prvi svetovni vojni padlim lánskimi vaščanom, zaključen z zlato kroglo.

»Vašega vrta v Lánih sem bila tako vesela! ... Kako ste ga razčlenili in kako čisto dovršili. Hkrati pa, kot je pravil Homer – lepo, aritmično ... V Vas je moč osrečevati ljudi ... Ne razume Vas dosti ljudi. Rezultate da – poti pa ne.«

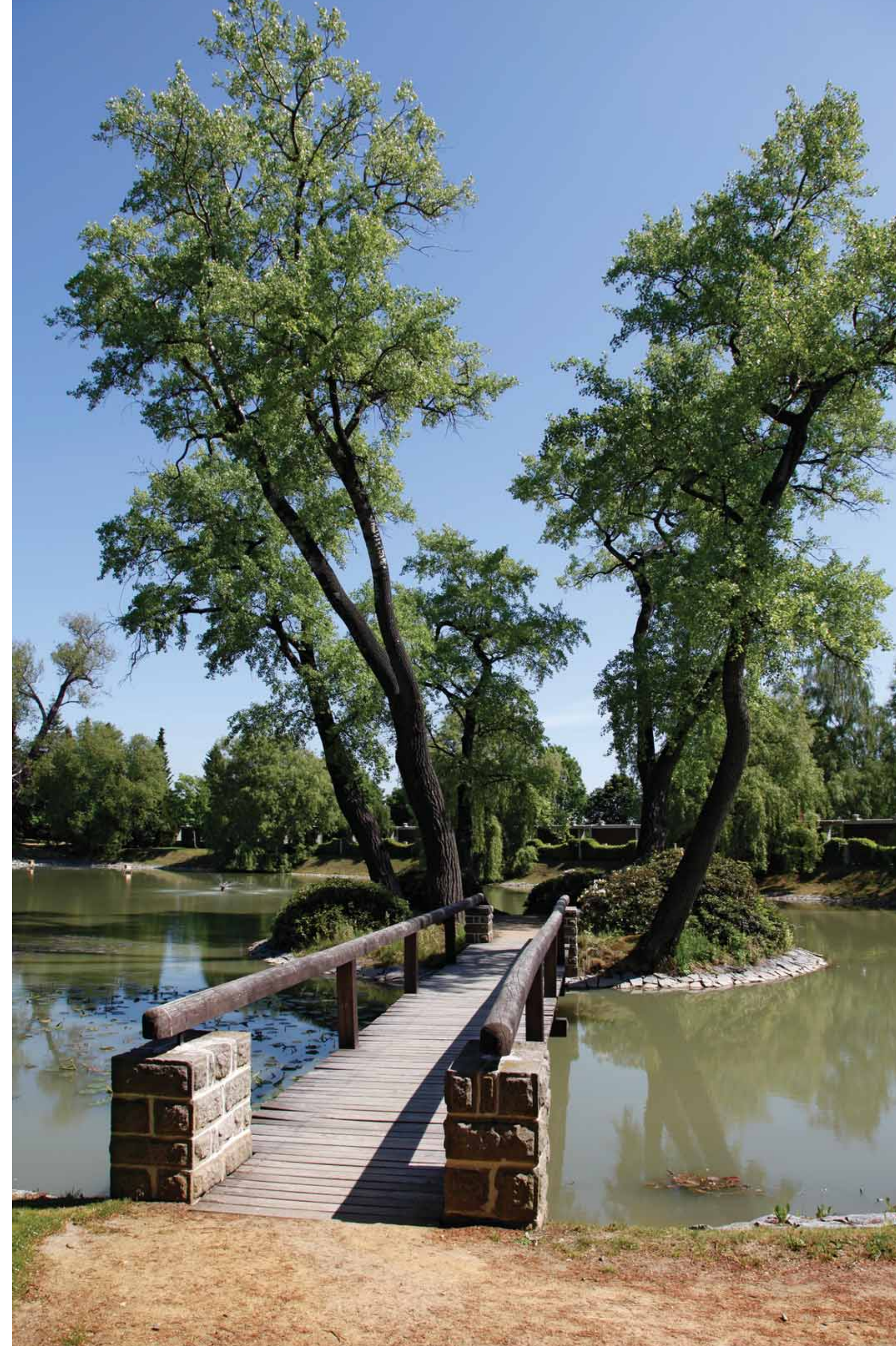
Alice Masaryková, 1921

Bruhalnik pri ribniku (Damjan Pešan, 1929–1930)

Lev nad gospodarskim vhodom (Karel Štipl, 1921–1922)

Brv na otok (1930)

Spomenik padlim vaščanom Lánov (1926–1928)

Vodnjak v ogradnem zidu (1926–1930)

Vodnjak pri parku (1923)

Vaza pri steklenjaku (1931–1932)

Jože Plečnik kot učitelj v Pragi

V desetih letih proforskega delovanja na Umetnoobrti šoli v Pragi (1911–1921) je Plečnik vzgojil več kot 50 arhitektov, ki so po njegovem etičnem zgledu vplivali na praško medvojno arhitekturno razpravo in pomembno prispevali k visoki ravni češke moderne arhitekture. Otto Rothmayer in Karel Štipl sta s Plečnikom pozneje sodelovala na Praškem gradu. Karel Řepa je bil nato edini, ki je svojemu učitelju sledil v Ljubljano, da bi tam končal študij pri svojem mojstru.

»Ozračje religioznosti, globoka katoliška ljubezen do temnih kapel in niš, občudovanje mistike in tipografske lepote latinske govorice, vse to je oblikovalo duhovno kopel, skozi katero so morali iti njegovi učenci. Od učitelja so se učili, da je arhitektura kraljica umetnosti.«

Josef Štěpánek, 1942

Otto Rothmayer, stopnišče in Klinasti hodnik na Praškem gradu (1948–1957)

Dvoji stolec do klinastega hodnika

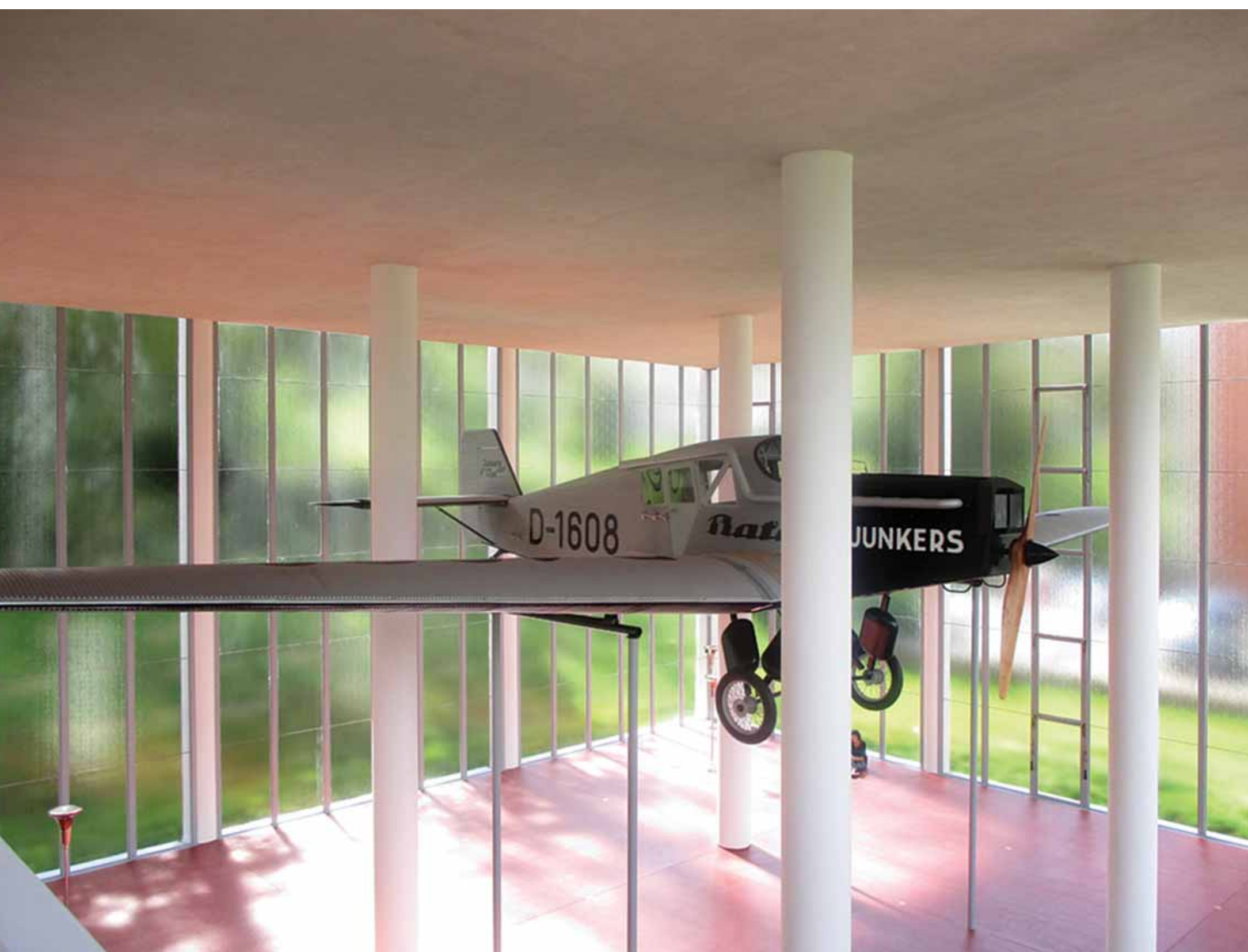

Josef Fuchs in Oldřich Tyl, Sejmiska palača v Pragi (1925–1928)

Karel Řepa, Železniška postaja Pardubice (1948–1958)

František L. Gahura, Spomenik Tomáše Baťe v Zlínu (1933)

Miloš Hořejš in Karel Štipl, Vila Ferdinanda Hořejša, Černošice (1932–1933)

Josef Štěpánek, jez Předměřice (1942)

Ludvík Hilgert, vila Gustava Jaroška, Dalečín (1936–1939)

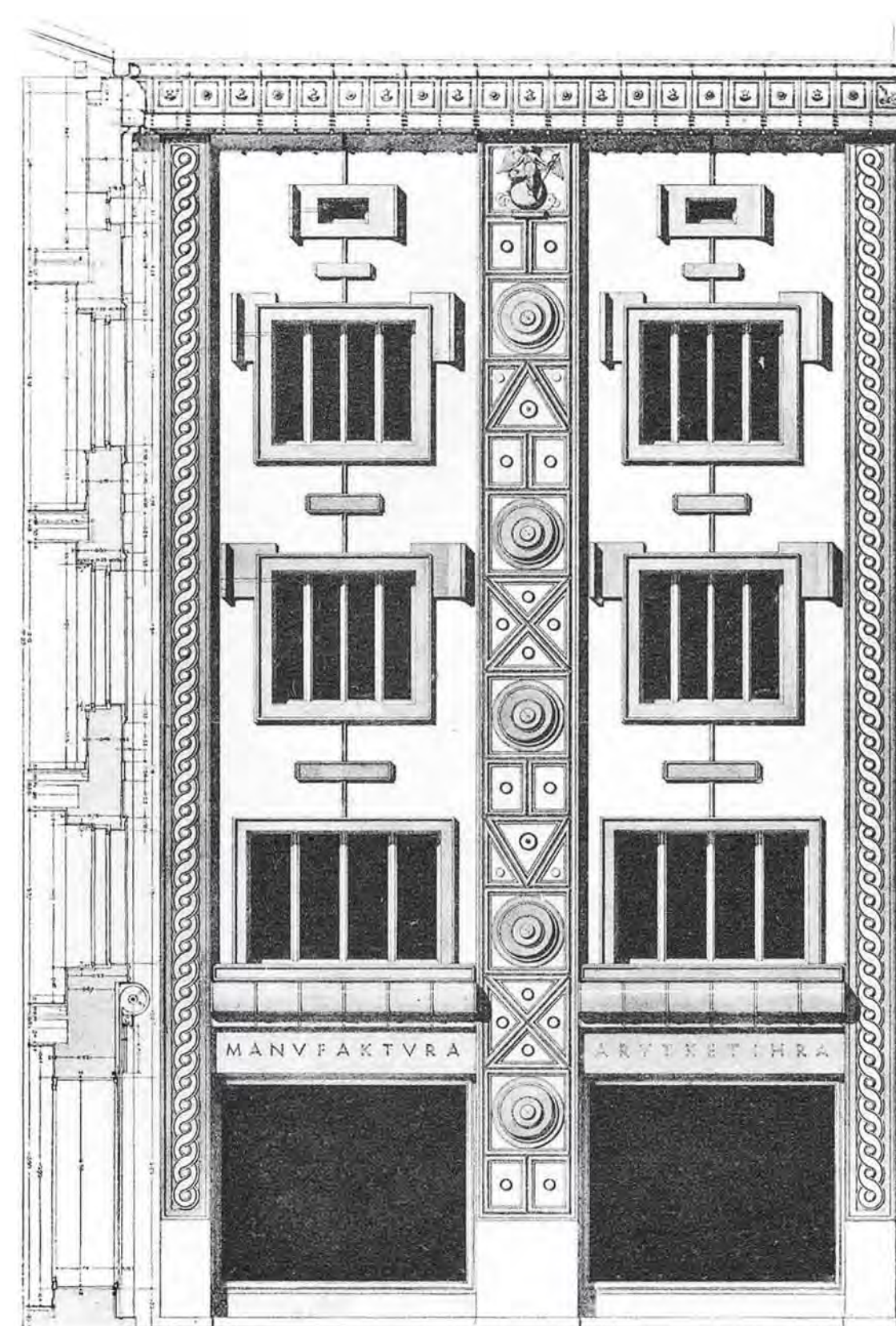

Jože Plečnik kot učitelj v Ljubljani

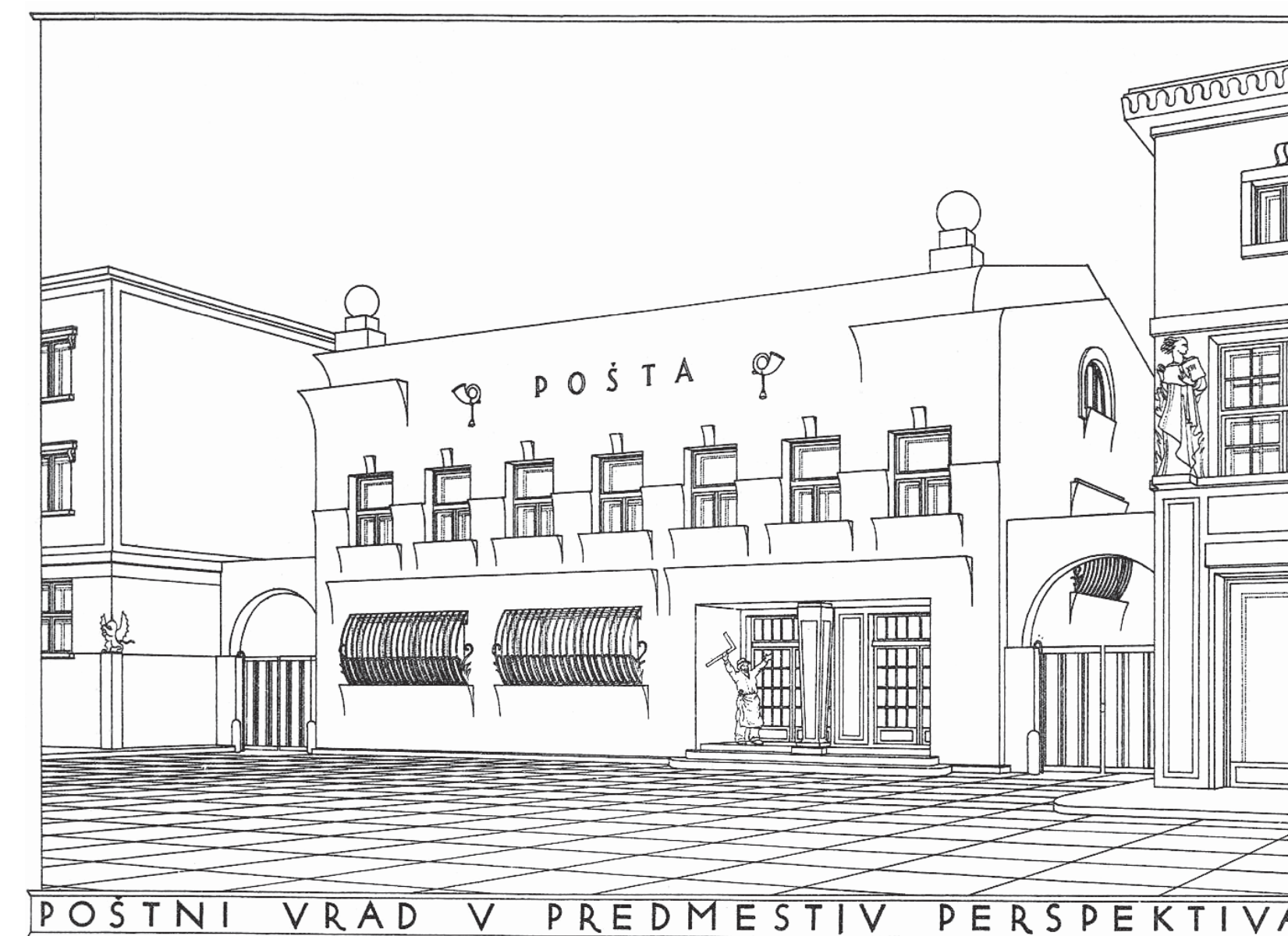
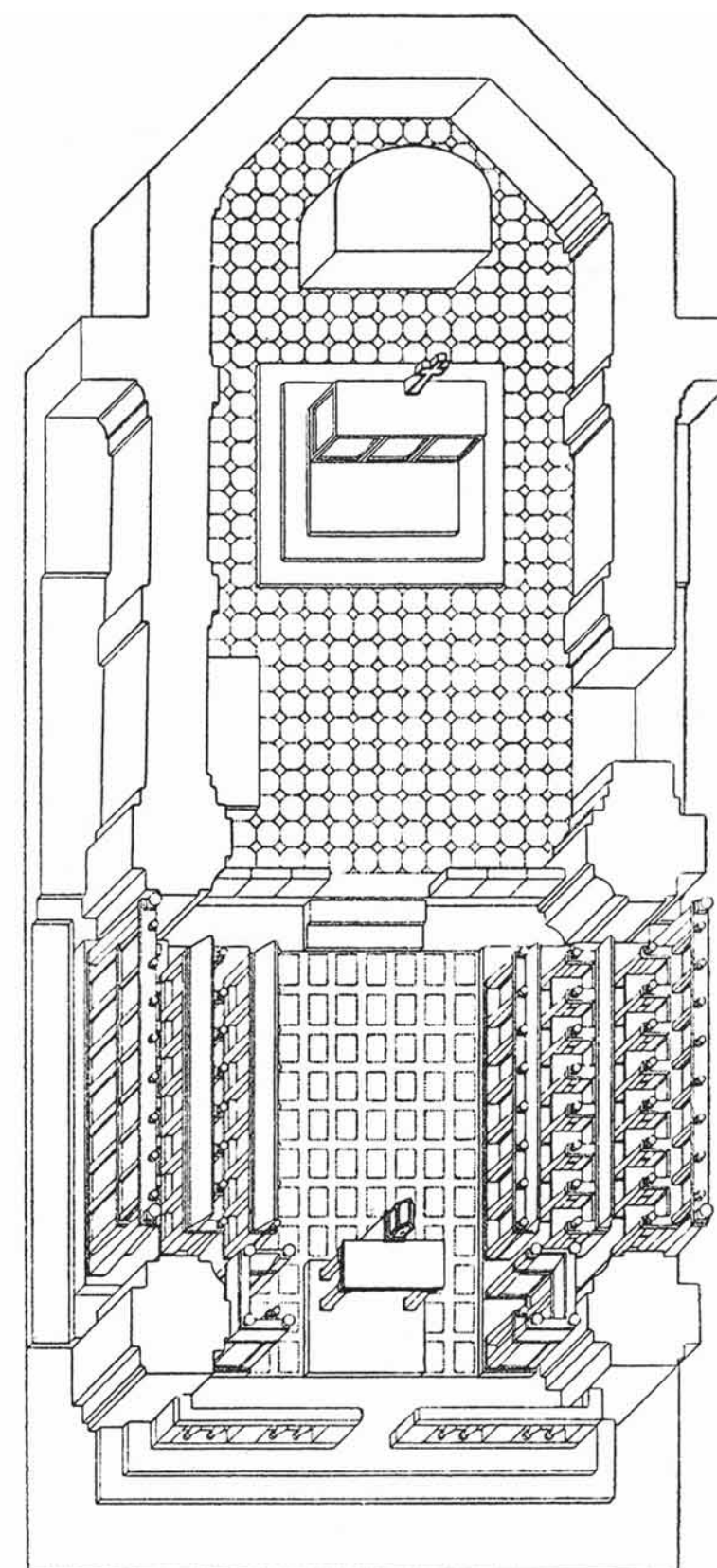
Medtem ko je bila Plečnikova šola v Pragi opredeljena kot šola za dekorativno arhitekturo, je bila v Ljubljani del univerze in usmerjena tudi k velikim nalogam. K temu, da so jim bili študentje kos, so pripomogla študijska potovanja po Dalmaciji, Benečiji in Grčiji, sodelovanje pri profesorjevih nalogah in debate v risalnici pod »Plečnikovim oknom«. Tu je Plečnik vzgojil prvo generacijo slovenskih arhitektov, ki je, soočena in formirana z novimi arhitekturnimi trendi Augusta Perreta in Le Corbusierja, iskala nova izhodišča ter prevzela odgovornost po drugi svetovni vojni.

»Plečnik je bil pedagoški pantokrat po religioznem pravilu »ne imej Boga razen mene«; kar pomeni ustvarjalno poslušnost in potrpežljivo učenčevo urjenje lastnega mišljenja do samostojnosti ... Pedagoški ideal je bil jedro njegove osebnosti.«

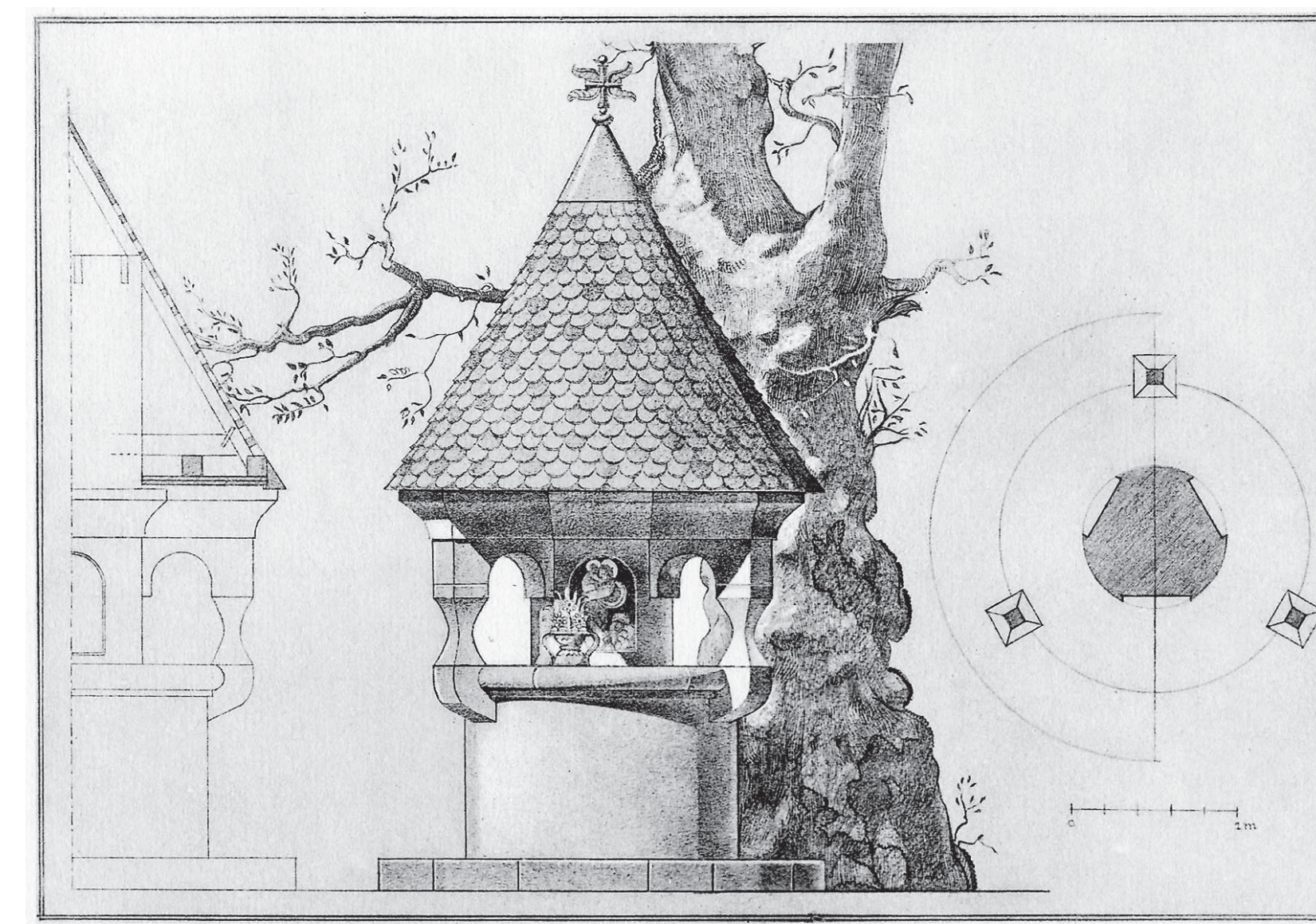
Edvard Ravnikar, 1987

Boris Kobe

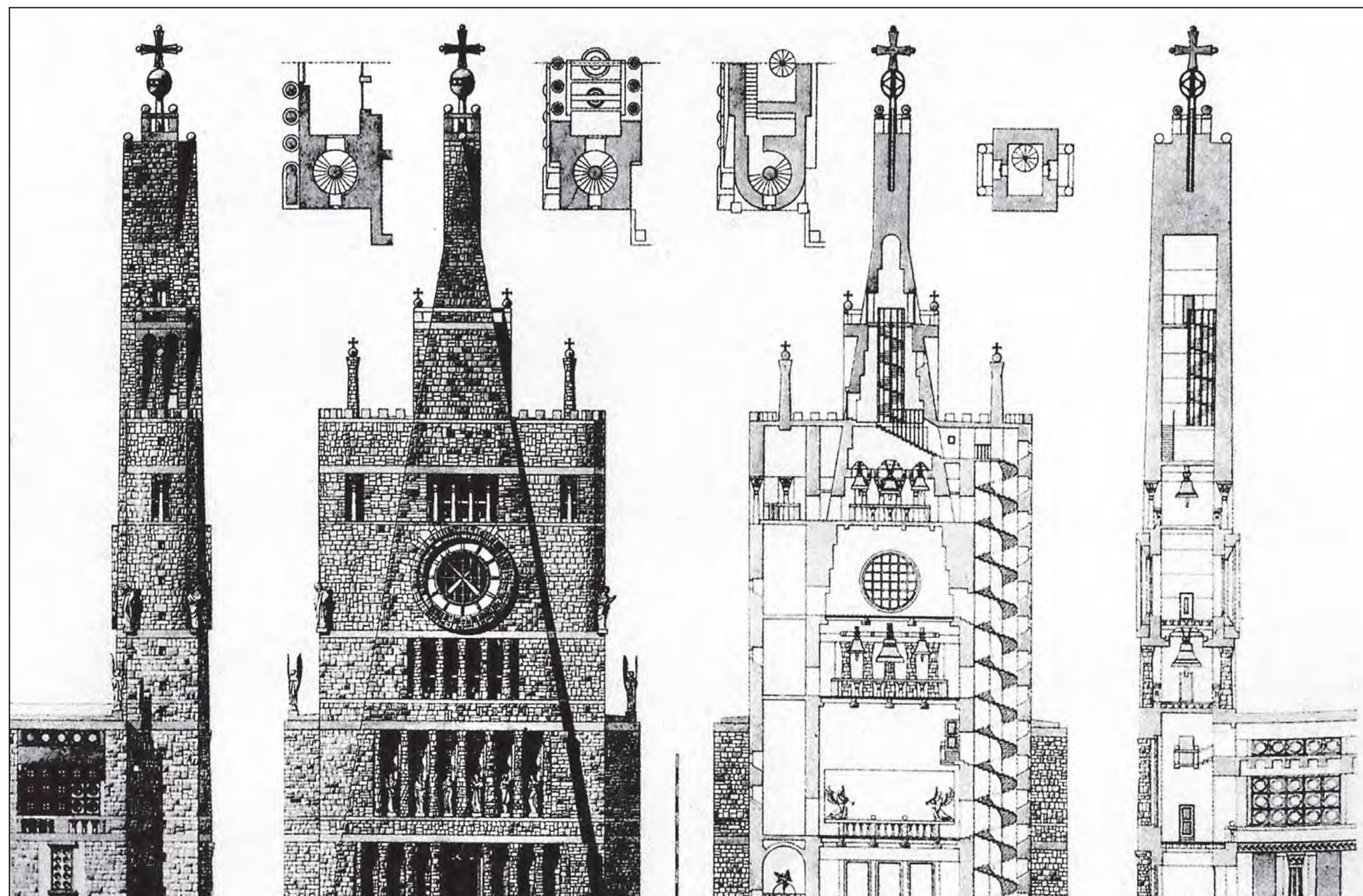

Aleksander Dev

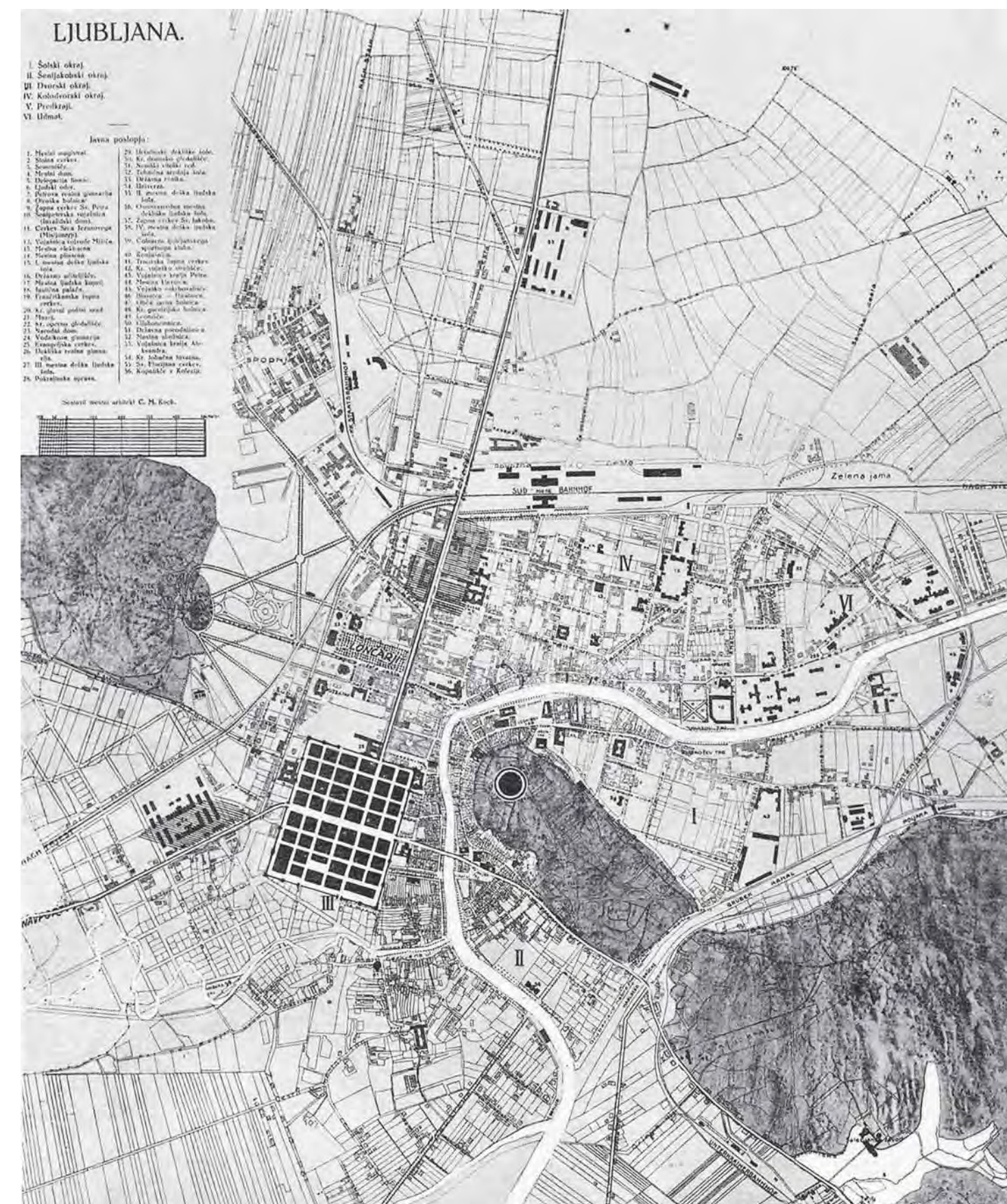

Boris Kobe

Edvard Ravnikar

France Tomažič

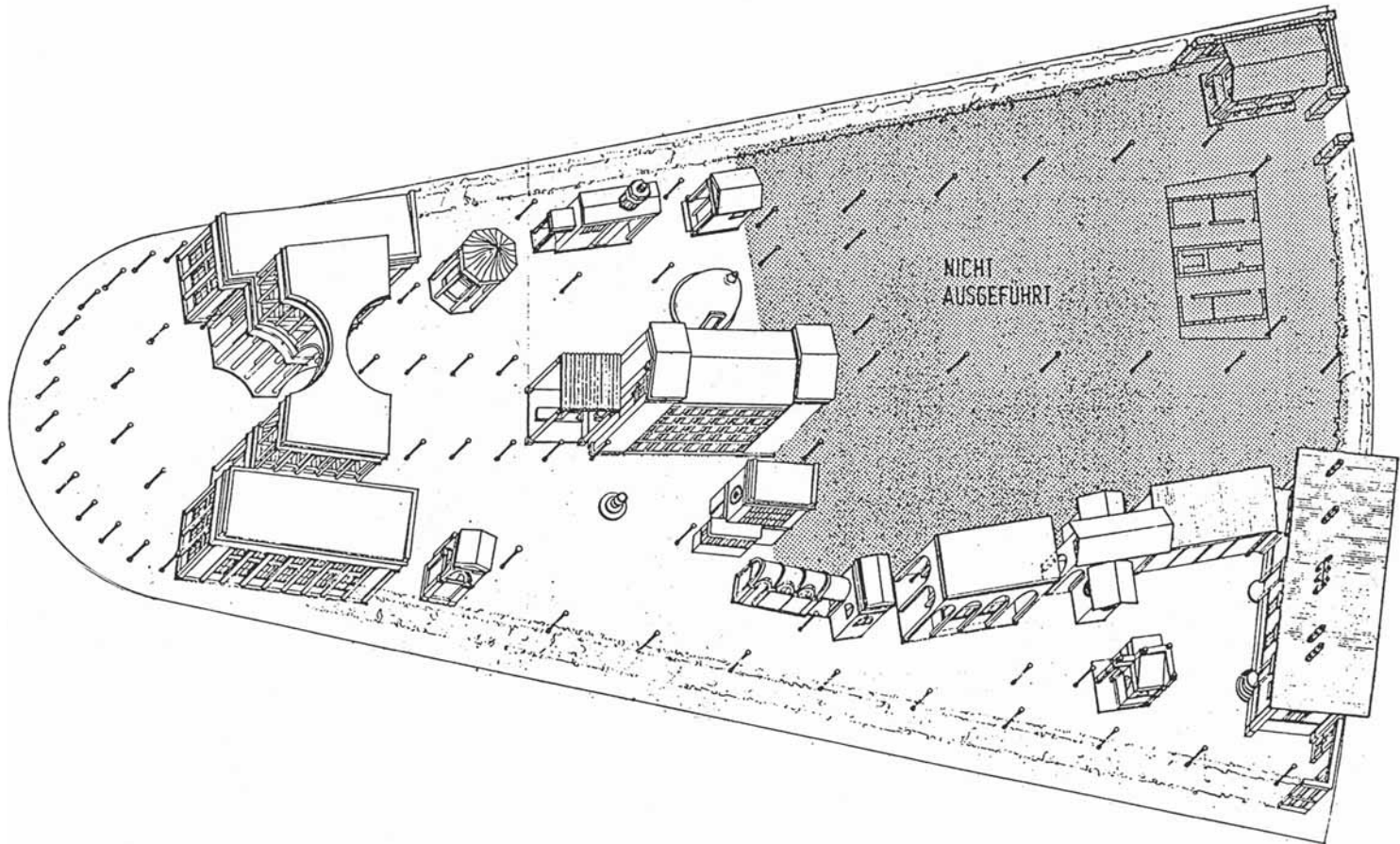
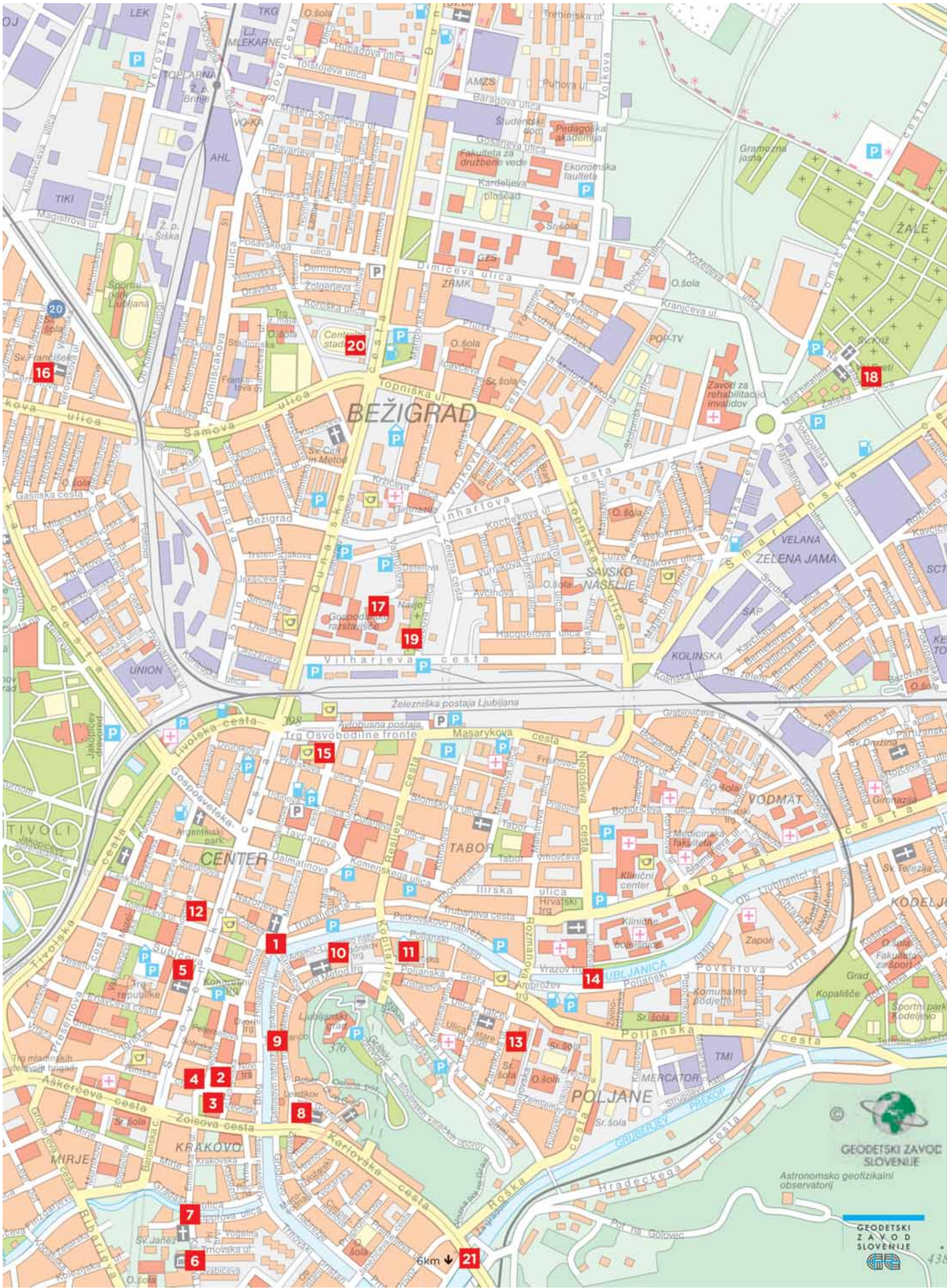
XXII/

Jože Plečnik kot arhitekt v Ljubljani

Čeprav so v Pragi premišljali o njegovi zaposlitvi na Akademiji likovnih umetnosti, je Plečnik dal prednost povabilu Ivana Vurnika in sprejel profesuro v rodni Ljubljani. Hkrati je – zahvaljujoč podpori Matka Prelovška – dobil priložnost, da gradi in izvirmo preoblikuje urbanistično podobo mesta in s tem vpliva na njegovo identiteto. V Ljubljani je tako Plečnikovo delo doseglo vrh in danes privablja ljubitelje arhitekture z vsega sveta. Monumentalni povojni projekt slovenskega parlamenta je sicer žal ostal le na papirju, vendar je Titov paviljon na Brionih dokaz, da tudi povojno obdobje ni minilo brez Plečnika. V osemdesetih in devetdesetih letih je z razstavama v pariškem Centru Pompidou in v Pragi posthumno dočkal svetovno priznanje.

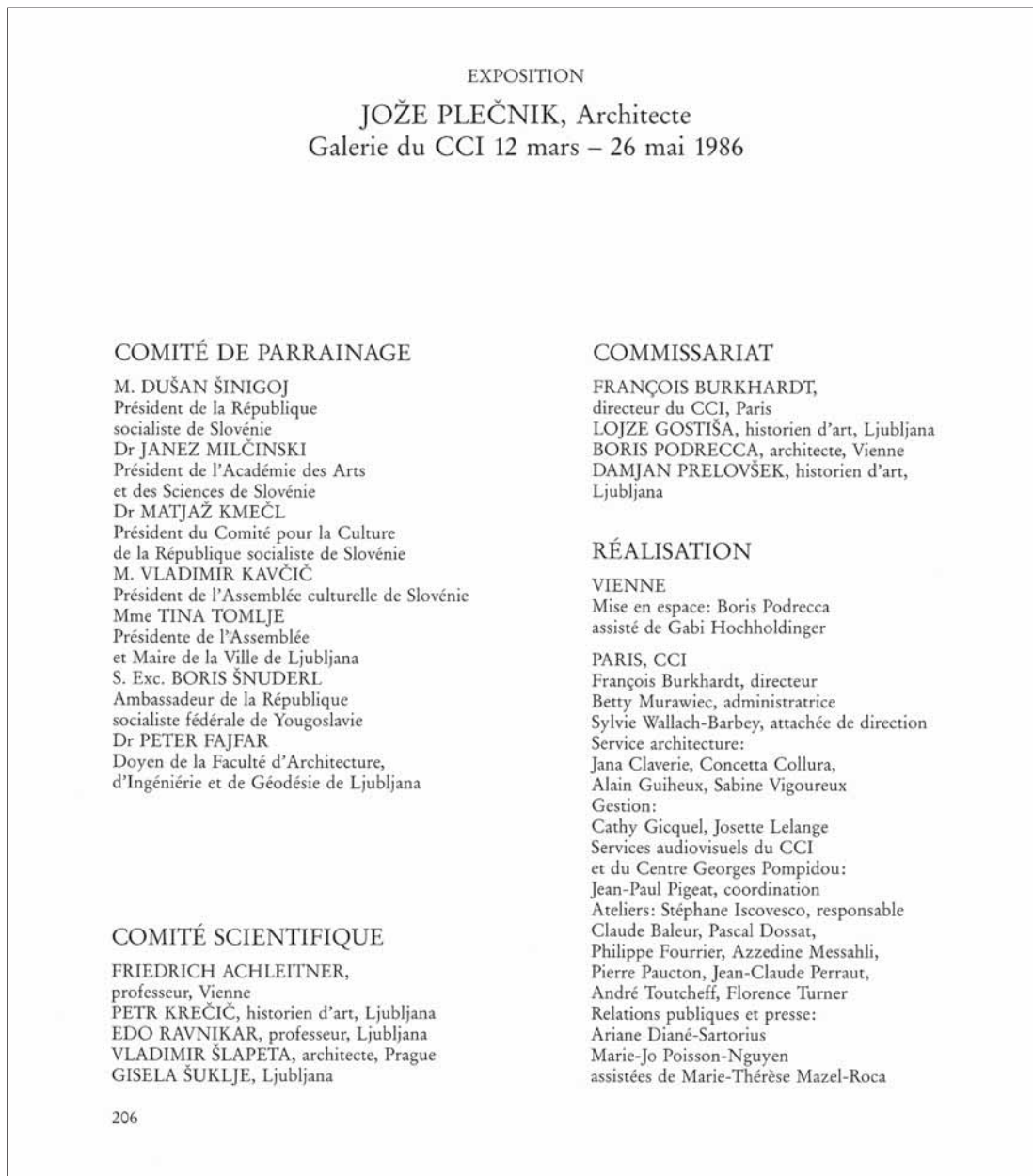
»Plečnikova referenca so bili stari Rim, renesansa in pozneje celo domači barok, vendar je bilo v njem tudi dovolj realista, praktika in obrtnika, da je ta zgodovinska izkustva v svojem času pretvoril v kontekst svojih hrepenenj.«

Friedrich Achleitner, 1986

Žale (1938–1940)

- 1 Tromostovje
- 2 Narodna in univerzitetna knjižnica
- 3 Križanke
- 4 Gimnazija Jožeta Plečnika
- 5 Spomenik Napoleonu in Ilirskim provincam
- 6 Plečnikova hiša v Tmovem
- 7 Tmovski most
- 8 Levstikov trg in Marijin steber
- 9 Čevljarški most
- 10 Tržnica
- 11 Peglezen
- 12 Ustavno sodišče
- 13 Hiša družine Prelovšek
- 14 Zapomica na reki Ljubljanici
- 15 Zgradba Zavarovalnice Triglav
- 16 Župnijska cerkev sv. Frančiška v Šiški
- 17 Baragovo semenišče
- 18 Pokopališki kompleks Plečnikove Žale
- 19 Pokopališče Navje
- 20 Centralni stadion za Bežigradom
- 21 Cerkev sv. Mihaela na Barju

Razstava v Centru Georges Pompidou, Pariz 1986

Ljubljana 1928

